

ZSOLTÁROK ADVENTRE

Bogárdi Szabó István

ZSOLTÁROK
ADVENTRE

Öt prédikáció a Budahegyvidéken
2008. adventjében

© Bogárdi Szabó István

Kiadó: Open Art Invest

A kötetet tervezte: Szabó Eszter

ISBN 978-963-87375-5-7

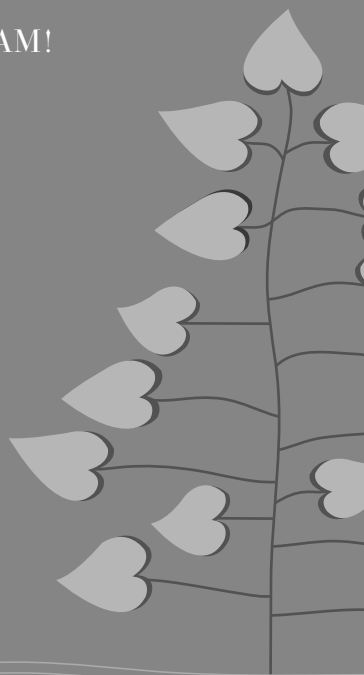
ELŐSZÓ

Adventi készülődésünkhöz öt zsoltárverset választottam. Ha a zsoltároskönyvet felnyitjuk, feltárul emberi mivoltunk és az Istenhez vezető út. Valóban, sokféle nyomorúságot, zaklatottságot, kétségbeesést, hitetlenséget, bünt látunk itt, de látjuk azt is, amikor hálára, öröme, ujjongásra van okunk. A zsoltár minden ilyen helyzetben – lett légyen az nyomorúság vagy hálás öröm, keserűség vagy nagy boldogság, és nem utolsósorban: várakozás Istenre – szavakat ad a szánkba, imádkozni tanít. Ha tudunk imádkozni, s főleg, ha jól imádkozunk, már Istennél vagyunk. Egyszóval, nemcsak azt látjuk meg itt, hogy kik vagyunk, hanem Isten is feltárulkozik, ígéretet ad, utat mutat. Kálvin, akiről tudjuk, hogy tartózkodó ember volt, s nemcsak legmélyebb, de legfelszínesebb érzéseit is elrejtette, a zsoltárokhoz írt kommentárjának előszavában többet közöl magáról, mint amit összesen egyebütt. Kálvin itt megvallja, hogy a zsoltárok olvasása, az imádkozás készítette arra, hogy megnyíljon olvasói, de legfőképpen Isten előtt. Hiszem, hogy a most elhangzó zsoltárok, és a hozzájuk fűzött magyarázatok nekünk is segítenek, hogy ne csak hittani ismereteinkkel, érveinkkel, hanem a megnyitott szívünkkel álljunk Isten elé. Úgy méltó az Úr eljövetelére várni, hogy legrejtettebb valónk, a szívünk is megnyílik Őelőtte.

2008. adventjében

SEGÍTS, URAM!

„Az éneklőmesternek a seminithre; Dávid zsoltára. Segíts Uram, mert elfogyott a kegyes, mert eltűntek a hívek az emberek fiai közül. Hamisságot szól egyik a másiknak; hízelkedő ajakkal kettős szívből szólnak. Vágja ki az Úr mind a hízelkedő ajkakat, a nyelvet, amely nagyokat mond. A kik ezt mondják: Nyelvünkkel felülkerekedünk, ajkaink velünk vannak; ki lehetne Úr felettünk? A szegények elnyomása miatt, a nyomorultak nyögése miatt legott felkelek, azt mondja az Úr; biztosságba helyezem azt, aki arra vágyik. Az Úr beszédei tiszta beszédek, mint földből való kohóban megolvasztott ezüst, hétszer megtisztítva. Te Uram, tartsd meg őket; őrizd meg őket e nemzetségtől örökké. Köröskörül járnak a gonoszok, mihelyt az alávalóság felmagasztaltatik az emberek fiai közt.” (12. zsoltár)

Ma a 12. zsoltár 2. versét emelem ki: „Segíts Uram, mert elfogyott a kegyes, mert eltűntek a hívek az emberek fiai közül”. Segíts! Milyen mély, megrendítő és őszinte ez a kiáltás: segíts! S milyen nehezen tudjuk ezt kimondani. Gyorsan hozzáteszem, természetesen, sokszor nagyonis könnyen kiáltjuk ezt, hiszen ha közvetlen, konkrét segítségre van szükségünk, máris, akárkinek mondjuk: segíts! Idősebb hölgyek, ha nagy cekkert cipelnek, és villamosra szállnának fel, szólnak akár öreguraknak is: segítsen már, fiatalember! Milyen gyakran kapjuk elő a mobiltelefont, s csörgünk rá a barátunkra, ismerősünkre: most aztán, légy szíves, segíts nekem! Könnyen szalad ki a szánkon: segíts, segítség, segítsetek! S mégis milyen nehezen tudjuk ezt kimondani, ha egész valónkra vonatkozik a segítség.

Ugyanis a segítség-kérésnek valóban az a nyitja, hogy a segítségnek mindig konkrétnek kell lennie. Általánosságban nem mondjuk, hogy segítetek, hiszen rögtön jön a kérdés: miben? A segítség mindig konkrét, egy gesztus, egy odahajlás, egy munka elvégzése, egy böles tanács, bármi is, de mindig konkrét. Ezért nehéz segítséget kérni, ha és amennyiben a segítségre szoruló teljesen én magam vagyok. Segíts felkapaszzkodni a villamosra, segíts ki az adósság-csapdából, segíts ki tanáccsal, segíts bevenni a gyógyszert, segíts elrendezni a dolgokat, – ez megy. De a zsoldáros így kiált: segíts, Uram, – s nem mondja, hogy segíts ebben, segíts abban, tedd meg ezt, tedd meg azt. Olyannyira így van ez, hogy az angol fordítók némelyike bátran értelmezi az eredeti szöveget, és nem úgy fordítják, ahogy áll: segíts, Uram, hanem így: ments meg engem, Uram!, vagy: szabadíts meg engem, Uram! Az eredeti igében a zsoldáros általában mondja: segíts! S ezért olyan személyes a kérés! A zsoldáros Isten elé áll, és Isten segítségét egész valójára kéri. Indokot is mond, megrendítő hallani. Így szól: mert elfogyott a kegyes, mert eltűntek a hívek az emberek fiai közül.

Elfogyott a kegyes, eltűntek a hívek. A kegyes és a hívő ember a Biblia nyelvén azt jelenti, aki Istenre támaszkodik. Amikor hívekről hallunk az Ószövetségben, egy olyan szó áll a háttérben, mely talán kevésbé utal a hívésre, és sokkal inkább a bizalomra. Ugyanebből a gyökből származik az ámen szó is. Engedjétek meg, hogy ilyen egyszerűre fogjam a dolgot: uram, segíts, mert eltűntek azok, akik áment tudnak mondani, - eltűntek az imádkozók. Nincs, aki imádkozzon. Segíts Uram, mert eltűntek a kegyesek. A kegyesek pedig nem a kegyeskedőket je-

lentik, hanem a hűséges és megbízható embereket. Segíts Úram, mert mind egy szálig eltűntek azok, akik áment tudnának mondani, és maradék nélkül elfogytak azok, akik hűségesek, és a hűségükben megbízhatók. Még egyszerűbben, mintha azt kiáltaná a zsoltáros: segíts, Úram, mert nincs, aki segítségért kiáltson. Igen, ez már ismerős helyzet! Olyan élethelyzet ez, olyan élettapasztalat, ami eltalálja szívünket: segíts Úram, segíts rajtam, könyörülj rajtam, szabadíts meg engem, őrizd meg életemet, mert azt látom, hogy nincs senki, aki Hozzád segítségért kiáltana.

Figyeljük meg, a zsoltáros nem mutogat kifelé. Nem folyamodik ahhoz a jól megszokott, – s valljuk meg – általunk is minden nap gyakorolt módszerhez, hogy segíts Úram, mert a világ köröskörül tele van rossz emberekkel. Szól majd erről is, s én is fogok erről szólni, de most azt mondja: segíts Úram, mert nincsen gyülekezet. Segíts Úram, mert mind egy szálig elfogytak, akikkel közösségben én Hozzád kiálthatnék. Jézus azt ígéri: ahol ketten vagy hárman egybegyülekeznek az ő nevében, ő ott lesz közöttük. Nos, kedves testvérek, talán ez az a helyzet, amit bevallani sem merünk, hogy magam vagyok, mint a kisujjam. Nincs imádkozó társam, nincs, aki velem együtt lármázna fel az égre: Úram, adj szabadítást. Magam vagyok, mitöbb, most *saját magamhoz* kell segítséget kérnem. Segíts Úram, mert elfogyott a kegyes, eltűntek a hívek, nincs, aki rád hagyatkozna, nincs, aki Hozzád kiáltana, nincs, aki Téged keresne. Az egyházban, a gyülekezetben, a hívő közösségben van a baj. Jó ezt megtanulnunk, hiszen könnyen leszünk mi is szereplőivé, olykor főszereplőivé is annak a körbe-mutogatósnak, mely mindmáig

tart: a szellem emberei a hatalom embereire mutatnak, a hatalom emberei a pénz embereire mutatnak, a pénz emberei a munka embereire mutatnak, a munka emberei az otthonlét embereire mutatnak, s mutogatunk körbe, mindig mindenki – de lehetőleg valaki más – a felelős, csak én nem vagyok felelős. Múlt héten hívott fel egy lelkipásztor, akivel hosszú ideje telefonos lelkigondozásban állok. Új gyülekezetbe került, frissen, nagy erővel, nagy lelkesedéssel kezdte a munkát, de hamar hívott, hogy neki elege van. A gyülekezetében – mesélte – mindenki tud egy jó a diagnózist. Évtizedek óta tudja mindenki a diagnózist, de az orvoslást, a segítő szót senki nem mondja ki. Milyen okosak vagyunk, amikor azt kell elmondani, hogy nagy a baj. Mintha már így szocializálódtunk volna. Mintha már édesanyánk is úgy tanította volna nekünk az anyanyelvet, hogy az első szó, amit megtanultunk: baj van! De ki az, aki kiált? De ki az, aki segítséget kér? Ki az, aki az Úr elé megy? Ki az, aki az Úr elé visz bennünket?

A zsoltár szól arról is, hogy mivel jár, ha elfogyatkozik az igaz. Igen nehezen lehet magyarul visszaadni az „elfogyott” szót, talán a legpontosabb, ha így mondjuk: mind egy szálig, *teljesen eltűnt*. Más helyen ezt a szót akkor olvassuk, amikor *teljessé* válik valami. Például, amikor harcra gyülekeznek az izraeliták, és mindannyian *teljes számban* megjelennek. Ott ugyanez a szó áll, persze, fordított értelemben. Mindannyian, az utolsó szálig megjelentek. Itt viszont mindannyian eltűntek, – pestiesen szólva: *lenullázódtunk*. Ha pedig így van, akkor az élet törvényszerűsége szerint ebbe a vákuumba valami hamar benyomul. Soha nincs légtüres tér.

Megtanultuk a történelemből is, hogy nincs légüres tér. Elmentek az oroszok, aztán vannak itt mások. Azt gondoltuk, de jó, hogy elmentek, szabadok vagyunk, itt van egy nagy üres tér, azt csinálunk benne, amit akarunk. Ma már látjuk, talán éppen mi csináljuk benne legkevésbé szabadon azt, amit szeretnénk. Ez a történelem vastörvénye. Így van ez a szellem világában is. Emlékezzünk csak Jézus példázatára, a megtisztított házra, melyből kiűzték az ördögöt, ott áll felékesítve, – de üresen. Az ördög visszajött, beleskelődött az ablakon, és azt vette észre, hogy utána senki nem foglalta el azt. Ekkor elment, szerzett maga mellé még hét annyi ördögöt, s rosszabbul lett dolga annak a háznak, mint volt előtte. Ha elfogy az igaz, ha megcsappan a hívők száma, ha mind egy szálig eltűnnek, akik segítségért kiáltanak, akkor valami más szólal meg a világban. Ma este erről is szólni kell, mert ez is konkrét, a beszéd is konkrét, ahogyan beszélnek, ahogy ez a beszéd a világot kitölti, ez is hallatlanul konkrét. Így panaszolja a zsoltáros: „Hamisságot szól egyik a másiknak; hízelkedő ajakkal kettős szívből szólnak.” A világ abban a pillanatban kettős szívű lesz, amikor meginogva, kétségbeesve, hitetlenségbe fulladva úgy véljük, nincs miért az Istenhez kiáltani! Ekkor légüres tér támad, s ebbe benyomul a hamisság beszéde, és kettős szívű lesz a világ. Az eredeti szövegben így hangzik: hízelkedő ajakkal *szívből és szívből* szólnak. Szíves szót mond, de a szívében halálos indulat van. Mond valamit, de amikor mondja, sem úgy gondolja. Néhány hónappal ezelőtt valaki azt mondta, hogy mi, magyarok már nem Magyarországon élünk, hanem Öszödisztánban. A kettős szív a legszívósabb televény, amely a legmélyebben

gyökerezik bennünk, s mindaddig él és virul, amíg nincs, aki így kiáltana: segíts, Uram! Amíg a világot az ember fecsegése, locsogása, hamis beszéde tölti meg, addig nem lehet másként, mint kettős szívű világban élni. *Nem két-színű* a világ, a világ sokszínű – és ez jó. A fehérnek is ezer féle változata van.

A *világ két-szívű*, hízelkedő és csaló, egyetlen szavát nem gondolja komolyan, a szerződés nem szerződés, a megállapodás nem megállapodás, a vallozás nem vallomás, az a szó, hogy szeretlek, nem azt jelenti, hogy szeretlek. Ugyanakkor ez a világ győzni is akar. Így mondja a zsoltáros: ezt mondják nyelvünkkel felülkerekedünk, ajkaink velünk vannak, ki lehetne Úr felettünk? Milyen megdöbbentő ezt olvasni, és milyen megdöbbentő tapasztalni, hogy a két-szívű világ embere ezt el is hiszi. Miközben semmit nem hisz el abból, amit mond, abban mégis hisz, hogy hazug nyelvvel, hazugsággal, csalással, tisztességtelenséggel felülkerekedhet, győzhet. Mintha egy politikai költeményt olvasnék itt, mert különösen a politika világát jellemzi ez, ahol az győz, aki tovább bírja szóval. Egy politikus mondta nekem egy hosszú tanácskozás után: győztem. Hogy-hogy? – kérdeztem. Asztal alá beszéltem a többiekkel. Kicsoda úr felettem? A kettős szívű ember azt mond, amit akar. Rendelkezni óhajt az ajkaival, a szavaival, a megfogalmazásokkal, és felül akar kerekedni. Még Babel tornyánál is feljebb. Ott a boldogtalan ember azt hitte, hogy ha téglát téglára rak, és szurokkal összetapasztja, előbb-utóbb csak épít egy olyan magas tornyot, hogy felér a magasságba, és ledönti Istent mennyei trónusáról, megfogja az Isten lábát és lerángatja. Voltak fejedelmek, uralkodók, akik birodalmakat alapítottak,

kelettől nyugatig végigrohanták a világot, és úgy gondolták, hogyha majd minden ember meghódol nekik, és ők a piramis csúcsán ülnek, onnan már tovább nem lesz, az a non plus ultra. Lebeszéljük Istent az égből. A kevélység feneketlen, a gőgnek, a beképzeltségnek, az Isten nélküliségnek se vége, se hossza. Ilyen ez a világ, ahol nem kiált senki: segíts Uram! Ugyanakkor ebben a világban szegények és nyomorultak is vannak. Sőt, egyre többen lesznek. Ahol a világban hazugság, a két-szívűség uralkodik, az adott szó visszavonása járja, a szó-harc, a megmásítás általi győzelem a mérték, ott hiteti magát az ember: kicsoda úr felettünk?! Ez a hamis bíró logikája, aki így kérkedett: Istent nem félek, embert nem becülök. De egy ilyen világban a szegény és a nyomorult száma csak gyarapodni fog. Hiába ígér a hazug ember bőséget, hiába ígér a hazug ember békességet, hiába ígérnek nekünk gyarapodást, az ilyen világban megállíthatatlanul és föltartóztathatatlanul gyarapszik a szegény és a nyomorult száma. Sőt, olyannyira meggyarapszik a számuk, és annyira lesüllyed az állapotuk, hogy ők sem tudnak már szólni, a nyomorult csak *nyög*. Az pedig már nem artikulált beszéd. Csak nyögnek. Nem is sóhajtás ez. Csak nyög a szegény, amikor mindenét elveszik, csak nyög, amikor azt látja, hogy ki van zsákmányolva, csak nyög, mert már nincs szava. Kiált a zsoldáros a szabadító után: segíts, Uram, ments meg Uram, hozd el szabadításodat! S így szól az Úr: a szegények elnyomása miatt, a nyomorultak nyögése miatt, legott felkelek, azt mondja az Úr, biztonságba helyezem azt, aki arra vágyik.

Adventi ez a zsoltár, mert egy olyan világban, amikor mind egy szálig elfogy az igaz, s lehet, hogy mi is elfogytunk, amikor a világot hazug lárma tölti ki, és a kétszívű ember beszéde épít csutka-varakat, fújja a lufikat, magasztalja a magával dicskődő ember. Igen, adventi ez a zsoltár, mert mi reméljük és várjuk, hogy mégis megszólal egy hang, amelyről azt mondja a zsoltár, hogy tiszta. Tiszta, mint a hétszer megtisztított ezüst. Tiszta, mint az érc, amit újra meg újra kohóba vetettek, belőle minden salakot és más anyagot kiégettek, tiszta, megbízható, valóban az, ami. A hétszer megtisztított ezüst képe ezt jelenti. Isten beszéde ez. Jó ezt nekünk hallani, és vigasztalásul a szívünkbe írni. Így mondja a zsoltáros: az Úr beszédei tiszta beszédek. Ezt most én így fordítom: Isten tiszta beszédű. Bárha elmondhatnánk magunkról, hogy mi tiszta beszédűek vagyunk. Isten viszont tiszta beszédű. Ez a felkiáltás: segíts, Uram, a tiszta beszédű Istenhez szól.

S ha van a beszédnek is adventja, ha van értelme azért imádkozni, hogy a beszédünk világában is legyen advent, akkor nekünk a tiszta beszédű Istenre kell várni, Őt kell hívni, Ő utána kell sóhajtani. A tiszta isteni ígét kell várnunk, mert amit Ő megígért, az meglesz. Milyen ez a tiszta-beszédű szabaddító Isten? Ézsaiás prófétánál olvasom, aki az eljövendő Messiásról szól, ahol Isten így szól: „Egyiptom gyűjtött kincse és Kús nyeresége, és a nagy teremtmű Szabeusok hozzád mennek, és a tiéid lesznek, téged követnek, békókban járnak előtted, leborulnak és hozzád könyörögnek. Csak közted van az Isten és nincsen több!”

Majd így kiált a próféta: „Bizony te elrejtőzködő Isten vagy, Izraelnek Istene, szabadító.” (Ézs 45:15) A filozófusok szívesen beszélnek az elrejtőzködő Istenről. Mi is sokszor éljük át: Isten elrejtőzködött. Nem ragyogtatja ránk orcáját. Én ezt most így fordítom: talán Isten befogja a fülét, mert nem akarja hallani, amit ez a kétszívű világ fecseg. Nem akarja a két-szívű világ hamis beszédét hallani. S lehet, hogy minket se akar hallani, amikor egyszer így, másszor úgy mondjuk, egyszer így, és nem úgy gondoljuk, egyszer meg emígy, és épp az ellenkezőjét véljük. De sokszor kiáltanak a zoltárosok és a szentek: hallgass meg Uram, kérésemet! A rejtőzködő Isten talán azért rejtőzködik, mert nem kíváncsi erre a beszédre. Talán annak a 20. század filozófusnak van igaza, aki szerint mintha meghomályosodott volna Isten dicsősége, kisugárzása, s az Istentől elfordult ember is azt élné meg, hogy Isten elrejtette magát. De azt is mondja a próféta: bizony te elrejtőzködő Isten vagy, Izraelnek Istene, *szabadító*. Ha Isten hozzánk fordul, megnyitja a fülét, szabadításra fordul hozzánk, és szabadításra nyitja meg az ő fülét. Az újszövetség lapjain hallunk egy nagyszerű kiáltást, olykor-olykor az ószövetség lapjain is felzeng mint harci kiáltás: Hozsánna! Virágvasárnapon mi is énekeljük a hozsánnás éneket, de sokszor elfeledjük, hogy ez egyszerűen annyit jelent, amit a zoltáros is kér: segíts meg! S virágvasárnap, akik pálmaágakat lengettek, és üdvözölték Isten Szentjét, prófétáját, főpapját és királyát, ezt énekeltek: hozsánna! Most segíts, most hallgass meg, most lásd meg az én nyomorult állapotomat, most vedd észre kettős szívűségemet, és légy az én segítségemre. Pál apostol egy másik zoltárra hivatkozva a Római levélben mondja: nincsen

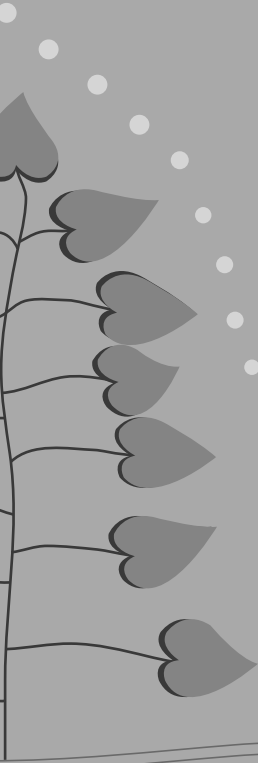

egy sem, aki jót tenne. Megrendítő, katasztrófális és megsemmisítő kép ez. De, segíts Uram, mert nincs igaz! Segíts Uram, mert nincs áment mondó! Segíts Uram, nincs imádkozó! Segíts, Uram, mert ebben a világban már csak a nyögés hallatszik, s talán az sem. És, lám, az elrejtőzködő, de szabadító Isten küldött érettünk egy Igazat. Az egy igaz Jézus Krisztust. Egy teológus az üdvtörténetet úgy mutatja be történeti menetben, hogy a régi Izraelben mindig fogyott az igaz, mindig kevesebb volt, mindig jött egy történelmi katasztrófa, és bár mindig maradt egy kis sarjadék is, de a fogyás a nulla pontig tartott. Az a nulla pont: karácsony éjszakája, az a nulla pont, amikor így énekelnek az angyalok: dicsőség a magasságban Istennek és béke az emberekhez jóakarattal. Nagy örömet hirdetek néktek, született néktek ma a **Megtartó**, Jézus. És ebben ugyanaz a szó áll, mint a hozsánában: segíts, ments meg engem! Tudunk-e még így kiáltani: segíts! És tudjuk-e ezt úgy kiáltani, hogy ebben az én egész valóm benne van. Segíts, Uram, én mindenestől fogva a Te segítségedre szorulok, mindenestől fogva megtartó és megváltó kegyelmedre szorulok.

A zsolttáros most imádkozni tanít bennünket, a teljes ige pedig megtanít bennünket tisztán és világosan látni azt a Jézus Krisztust, aki soha nem volt kettős szívű, soha nem volt kettős beszédű, aki mindig Isten igaz igéjét szólta, s aki maga az az isteni beszéd, mely tisztább, mint a hétszer megtisztított ezüst. Arra a Jézus Krisztusra irányítja a figyelmünket, akit a mi tiszta beszédű Istenünk küldött. Általa a mi tiszta beszédű Istenünk szól hozzánk, a szívünkhöz, hogy megmentsen, megszabadítson és megújítson bennünket. Ámen.

NEM HAGYOD
LELKEM A SEOLBAN!

„Dávid miktámja. Tarts meg engem Istenem, mert benned bízom. Ezt mondom az Úrnak: Én Uram vagy te; feletted való jóm nincsen. A szentekben, akik e földön vannak és a felségesekben, bennök van minden gyönyörűségem. Megsokasodnak fájdalmaik, akik más isten után sietnek; nem áldozom meg véres itáláldozatjokat és nem veszem nevöket ajkaimra. Az Úr az én osztályos részem és poharam; te támogatsz az én sorsomat. Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nékem. Áldom az Urat, aki tanácsot adott nékem; még éjjel is oktatnak engem az én veséim. Az Úrra néztem szüntelen; mert jobb kezem felől van, meg nem rendülök. Azért örül az én szívem és örvendez az én lelkem; testem is biztosságban lakozik. Mert nem hagyod lelkemet a Seolban; nem engeded, hogy a te szented rothadást lásson. Te tanítasz engem az élet ösvényére, teljes öröm van tenálad; a te jobboldon gyönyörűségek vannak örökké.” (16. zsoltár)

Ma egy boldog vallomást hallunk. S rögtön le kell szögeznünk, hogy amilyen nagyszerű, ha tudunk nehéz helyzetben, egyedüllétben, nyomorúságban, betegségben Istenhez folyamodni, ugyanolyan nagyszerű és múlhatatlanul fontos is, hogy boldog vallomást is tudjunk tenni. A zsoltár boldog vallomás. Meghagyom, a vallomás szó mára elvesztette régi, kétféle jelentését, és inkább csak rendőrségi krónikákban olvassuk, hogy valamely tettes vallomást tett. Rosszízű lett a szó. De rögtön hozzáteszem, hogy a vallás szó is kapcsolódik a vallomáshoz: vall, ebből jön mindkettő. Nem is él, higgyük el, semmilyen vallás, ha nem tartalmaz vallomást.

Amikor ezt a zsoltárt olvasom, eszembe jut mindig egy nagy tiszteletnek örvendő ember, akit 1956 után letartóztattak, a rendőrségen megverték, aláírásra kényszerítették, vallomást kellett tennie. Egész hátralévő életében vallott a titkosrendőrségnek, jártak hozzá és faggatták. Én ismertem ezt az embert, sokszor idézte ezt a 16. zsoltárt. Különösen az utolsó versét: „Te tanítasz engem az élet ösvényére, teljes öröm van tenálad.” Sokat tűnődöm azon, hogy ez a rettentő sorsú ember hogyan élte át, hogy ez az ő kedves zsoltára segíti őt, amikor vallomásra kényszerítik, s amikor másokra is vallania kellett. Voltak-e pillanatai, mikor a nem éppen istenfélő hatóságoknak Istenről is vallomás tehetett? Nagy kérdés ez.

A zsoltárban meg is látjuk majd ennek a kérdésnek az igazi mélységét. De mielőtt eljutnánk a 10. versig („mert nem hagyod lelkemet a Seolban; nem engeded, hogy a te szented rothadást lásson!”), hadd tegyek néhány megjegyzést. Ez a boldog kijelentés ugyanis olyannyira előre tekint, hogy szükséges néhány előzetes megjegyzést tenni.

Először is, azt mondja a zsoltáros: „Én Uram vagy te, feletted való jóm nincsen.” Tegnap azt hallottuk, hogy a két-szívű ember így szól: az én nyelvem saját hatalmamban van, általa fölül fogok kerekedni, és nincs felettem úr. Igen, a gőgös embernek, a lázadó embernek ez a nagy életcélja. Egyszer kimondani, aztán megélni, hogy nincs úr felette. És ez nemcsak azt jelenti, amit kamaszok szeretnek magukban duzzogva mondani: alig várom azt a napot, amikor nekem nem parancsol senki, se anyám, se apám, se tanárom! Itt többről van szó. Nincsen felette úr, vagyis ő az úr mindenki fölött, ő dönti el mi az igaz, mi a jó. Milyen áldott dolog a zsoltáros vallomásából

hallani, hogy őfelette viszont van Úr. Feletted való jóm nincsen, – vallja meg boldog szívvel. Csodálatos élettapasztalatokból táplálkozik ez: Isten uralmában élni, ez a boldog élet titka. Boldog megtapasztalás, hogy ez az Úr, aki felettünk áll, jóságába, szeretetébe, hűségébe foglal bele bennünket.

Másodszor azt mondja a zsoltáros: „a szentekben, akik e földön vannak és a felségésekben, bennük van minden gyönyörűségem.” Immár nem felfelé néz, hanem körülnéz. Tegnap ezt hallottuk: segíts Uram, mert elfogyott a kegyes, mert eltűntek a hívek az emberek fiai közül. Milyen borzasztó tapasztalat, ha null-ponton vagyunk. Elfogytak azok, akik Istenre bízzák magukat, és éppen emiatt megbízható emberek. Milyen borzasztó, ahogy ez ma, Magyarországon kifejeződik. Egy felmérés szerint, a felnőtt lakosság 75 %-a arra a kérdésre, hogy számít-e valakire, ha bajban van, ezt a feleletet adja: nem. De milyen jó, hogy most a zsoltáros azt mondja: körülnézek, s látom, vannak szentek, vannak felségések, gyönyörködhetem bennük, bízom bennük. Nem vagyok egyedül. Isten társakat adott. S lehet, hogy ezek a társak még megbízhatóbbak is, mint én vagyok, lehet, hogy tapasztaltabbak, mint én vagyok, szentebbek, mint én vagyok. Így mondja róluk mély szerénységgel: *felsőségek*. A 21. sz. embere sok mindent örökölt a 20. századból. Sok rosszat is, sajnos. Az egyik nagy rossz: a mérhetetlen cinizmusunk. Nekünk senki és semmi sem szent. Nekünk senki sem érvényes igazán. Mindenkit meg lehet kérdőjelezni, bárkit ki lehet figurázni. Néhány napja egy beszélgető műsort néztem, sztár-riporter faggatott egy híres embert. Böbeszédű volt a riportalany, kérdés nélkül is mondta a magáét. Közben a kamera

egy pillanatra a riporter felé fordult, kin látszott, éppen csukódik le a szeme, s mindjárt elalszik az élő műsorban. Ám hirtelen villant a szeme, megélenkült az arckifejezése, lecsapott, és feltett egy hihetetlenül aljas kérdést. Ilyen világban élünk. Mikor valaki a gyerekeiről, unokáiról beszél, hogy azok milyen kedvesek, lecsukódik a szemünk, ez unalmas. De ha beakaszthatjuk a kampót, benyomhatjuk a pumpát a küllők közé, felcsillan a szemünk, megélenkülünk, s egyből figyelni kezdünk, ebből mi lesz. A zsoltáros minket is buzdít, ne hunyjuk le a szemünket, ne unatkozzunk, amikor szenteket és felségeseket látunk. Mert nagy ajándéka Istennek, hogy nem kell a 12. zsoltár szavával így kiáltani: segíts Uram, mert elfogytak az igazak. Segíts Uram, mert nullponton vagyok. Segíts Uram, mert a lélek éjsötétje borul ránk. Segíts Uram, mert ebben a világban nem hangzik igaz és tiszta szó. Hogy örül a zsoltáros, és ezt az ő örömét most megvallja!

Itt azt is szükséges elmondanom, hogy a zsoltár felirata így hangzik: Dávid miktámja. A miktám versforma, olyan mint a szonett vagy a disztichon. Ebben a különös versformában a zsoltáros az egyik szakaszban harmadik személyben szól Istenről: kicsoda Isten, milyen Istennek a dicsősége, hatalma, a következő szakaszban viszont közvetlenül Istenhez szól a vallomása, Neki szól. Itt is előbb azt mondja: „Az Úr az én osztályos részem és poharam!” – majd rögtön utána: „te támogatód az én sorsomat!” Tehát előbb nekünk vall, aztán Istenhez fordul, és Neki tesz vallomást. Szinte feltolul a szívében az Isten előtti vallomás öröme, de elujjongja nekünk is, ahogy egy másik zsoltárban halljuk: elhirdetem a Te nagy tetteidet a nagy gyülekezetben.

Elmondom a szenteknek, a felségeseknek, hogy én is ismerem az Urat! Én is szeretem Őt. Én is áldott gyermeke vagyok.

S még egy megjegyzés kívánkozik a tizedik vers elé. Ezt mondja a hetedik versben: „Áldom az Urat, aki tanácsot adott nékem; még éjjel is oktatnak engem az én veséim.” Az ószövetség antropológiája képi, metaforikus nyelv. Ha az ószövetségben szívről olvasunk, azon nem azt a maroknyi izomcsomót kell érteni, mely a vért pumpálja, és élteti a szervezetet. Ha veséről hallunk nem arra a páros szervre kell gondolni ami deréktájt található. A vese a bibliai képes nyelven a tudat-alattit jelenti. Még éjjel is oktatnak engem az én veséim. Isten olyan csodálatos módon van velem, hogy mikor alszom – nem álmodok, mert olyan is van, amikor álmodást lát az ember, és úgy tanítja őt Isten –, amikor tehát alszom, s nem tudom, mi történik velem, reggel mégis úgy ébredem, hogy Isten a tudat-alattimban tanított engem.

Ha Freud nem ateista lett volna, hanem bibliaolvasó, feltehetően másképp fogalmazta meg pszichológiai tanítását a tudatalattiról. Freud szerint ugyanis a tudatalatti az ember benső, pszichés világában egy rettenetes erővel, késztetéssel teli valami. Például, a halál-ösztön a tudat alattiból érkezik az emberhez. Ez erős impulzusokat küld tudati világunkhoz, ahol gondolkodunk, döntéseket hozunk, megfontolunk. Freud pesszimistán úgy látta, hogy az emberi kultúra reménytelen küzdelem a tudat-alattival szemben. Egy másik pszichológus térszerűen fogalmaz, s azt mondja, hogy a tudatalatti olyasmi, mint a régi házak nagy pincéi, telve vannak lim-lommal. Ugyanis a tudatalattinkba dobáljuk le azt, amiről nem akarunk tudni, amit el akarunk felejteni, amit

röstellünk, amit nem merünk megvallani. Sok bűnünket, rendezetlen dolgunkat, tisztátalanságunkat dobáljuk le a tudatalattiba. De ott mégiscsak megvannak, majd egyre erősebb hatalommá válnak, s kényszerítő impulzusokat küldenek az akaratunkhoz, megfontolásainkhoz, életszemléletünkhöz. Most azonban, mondja a zsoltáros, látom, hogy az én Istenem még ebben a rettentő pincében, az emberi lélek rettentő alvilágában, sötét sikátoraiban is milyen biztonsággal jár, és még ott is oktat engem. Még ott is tanít engem az én Istenem, ahol én nem tudok eligazodni. Még ott is tanácsol engem, ahonnan borzasztó késztetések érkeznek hozzám. Ő ott van a legmélyebb titkok mélyén is, a felejteni akart dolgok mélyén, a rendezetlen életünk mélyén, félelmeink, ösztönök szövevényes világában is. Az én veséim még éjjel is oktatnak engem, de nem a veséim, hanem Isten oktat engem még éjjel is. Ugye, milyen örömmel hallgatjuk a jólismert zsoltárverset, hogy Isten szerelmesének álmában ad eleget! Ezt általában aktív embernek szoktuk mondani: nyugalom, nem kell rohanni, kétségbeesni, hogy nem érünk a dolgaink végére. Akit Isten szeret, annak álmában is ad eleget. De nemcsak úgy, hogy reggelre érve megkapjuk áldott napsütését, a minden napra való kenyeret, és a létbiztonságot! A leginkább talán úgy, ahogy itt halljuk: még éjjel is oktatnak engem az én veséim. Isten tehát nemcsak a körülöttünk levő világban mutatja meg dicsőségét, szeretetét, hanem legbensőnkben is.

Így érkezünk el a tizedik vershez: „Mert nem hagyod lelkemet a Seolban; nem engeded, hogy a te szented rothadást lásson.” A Seol szó legegyszerűbben úgy fordítható: pokol. A bibliafordítók azonban tartózkod-

kodnak ettől az egyszerű fordítástól. A szó eredetileg egy olyan világnak a leírására szolgál, amit mi is sokszor láthatunk. Seolnak nevezték a régiak azt, ha leégett egy erdő, s nem maradt a nyomában más, csak kietlenség, pusztulás, elveszés. Ezért jelentheti a poklot is. Amikor arról szóltam, hogy a zsoltáros előre tekint, mély emberi szemléletet jelöltem meg. Az emberi lélek kutatói mutatnak rá, hogy az ember mindig elővételezi önmaga végét, halálát.

Halál-tudattal élünk. Némelyek szerint ez különböztet meg bennünket minden más élőlénytől. Az ember tud arról, hogy meg fog halni. Milyen boldogan él a mi kis aranyhörcsögünk, úszkálnak a halak az akváriumban, milyen boldog a cica, milyen gyönyörűen futnak a lovak, milyen önfeledten élik az életüket a vadon élő állatok, – nem tudnak a maguk elmúlásáról. Csak az ember tud erről. Halálra-tartó, halálra-néző létben élünk, ahogy Heidegger német filozófus mondja. De most a zsoltáros, mivel őt nemcsak a tudat-alattiak, nemcsak a halál-ösztön tanítja, hanem Isten is tanítja, kimondja a boldog vallomást: én bízom Istenben, Ő körülvesz engem, segít engem, s örül az én szívem és lelkem, mert Te, Uram, nem hagyod lelkemet a pusztulásban, az elveszésben, a mélységben, a halálban, a Seolban. Pedig ez a Seol, amiről itt szó van, igen nagy hatalom. Az ószövetségben 81-szer olvassuk ezt a kifejezést. Én most csak három vonatkozást említek. Mindegyik megrendítő. A Példabeszédek Könyvében azt olvassuk egy helyen: „a piócának két lánya van: add ide, add ide! Ez a három nem lakik jól, sőt négy nem mondja, hogy elég: A holtak hazája és a meddő asszony, a föld, mely sohasem telik el vízzel és a tűz, mely nem mondja, hogy elég!” (Péld 30:16-17) A Seol mohó.

A halál és a pokol mohó. A Seolnak soha nem elég. Oda soha nem lesz kiírva a tábla: megtelt. Aki azzal a titkolt reménnyel érkezik a poklok kapuihoz, hogy jó sokan jártak előttünk az emberi történelemben, cézárok, napóleonok, sztalinok, megtelt már velük a pokol, hátha kiüzennek nekem: sajnáljuk, megtelt, az csalódni fog. Ezért mondja a Bibliához igazodva a népnyelv is, hogy a pokol feneketlen. Soha nem elég, a halál mohó.

A másik megállapítást a 6. zsoltárban olvasunk, ahol Dávid szabadulásért könyörög, s azt mondja: „térj vissza, Uram, mentsd ki lelkemet a szorongattatásból, a halál közeléből, segíts meg engem kegyelmedért, mert nincs emlékezés rólad a halálban, a Seolban, kicsoda dicsóít téged?” A Seolban nincs isten-dicsóítás. Vagyis ez a világ – ha szabad ezt mondani –, a Seol az, ami *kívül* van. Jézus így nevezi: *külső sötétség*. Márpedig a világban, tudjuk, mindenütt isten-dicsóítás van. Kálvin így mondja: a teremtett világ Isten dicsőségének a színtere.

Ebben a világban minden Istent dicsóíti, Isten nagyságáról beszél. S ha Kálvinnak nem hiszünk, olvashatjuk a modern kor atomfizikusait, fizikusait, orvos-biológusait, például Szent Györgyi Albertet, aki gyönyörű magasztaló zsoltárokkal dicsóította Istent. Miért? Kutatta a sejtek világát, és beleborzongott abba, hogy micsoda fantasztikus összerendezettség, felfoghatatlan logika, szépség, harmónia van abban, ahogy a világ előttünk áll. A Seolban kicsoda dicsóít téged?! – mondja a zsoltáros. A Seol az elveszés, a pusztulás, a halál, ahol nem mutatkozik Istennek dicsősége.

Harmadjára a *circumdederum*-ból is olvasnunk kell, amit a régiek sokszor hallottak római katoli-

kus temetésen, mikor még latinul zajlott szertartás. A 18. zsoltár szavaival: „a halál kötelei vettek körül, az istentelenség árnyai rettentettek engem, a Seol kötelei vettek körül, a halál törei fogtak meg engem.” A halál és a Seol ugyanazt jelenti, és arról beszél a zsoltáros, hogy erős a halál. Nemcsak mohó, nemcsak dicsőség nélkül való, hanem erős is.

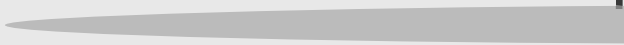
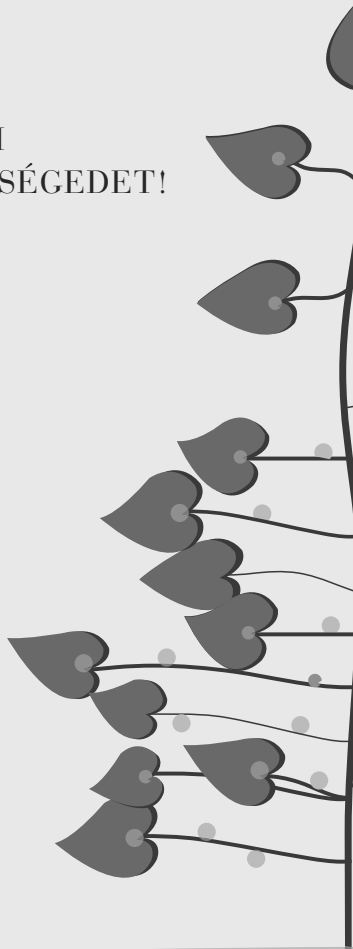
Hatalmas. Körülvettek, megkötöztek, a foglyuk vagyok, és nem szabadulhatok. Így jutunk el ahhoz a nagyszerű gondolathoz, amit két másik zsoltárból szeretnék most felolvasni. Az első megrendítő, mert minden okoskodást lesújt, minden balga emberi reménységet széteszlat, a másik egy kérdést vet fel, és erre a kérdésre ad választ a mai zsoltár 10. verse. Előbb a 49. zsoltár. Itt egy vitát hallunk. „Senki sem válthatja meg atyjafiát, nem adhat érte váltságdíjat Istennek. Minthogy lelkünknek váltsága drága, abba kell hagynia örökké. Mert ha örökké élne is, és nem látná meg a sírgödröt. De meglátja. A bölcsék is meghalnak. Együtt vész el bolond és ostoba, és gazdagságukat másoknak hagyják.” Mennyire szeretnénk az érvelést kiterjeszteni, és így mondani, ha talán örökké élne, és nem látná meg a sírgödröt... ám! Ám lecsap a zsoltáros, és azt mondja: **de meglátja!** – meglátja a sírgödröt! A 89. zsoltárban pedig így kiált: „Kicsoda oly erős, hogy éljen és ne lásson halált, és megszabadítsa magát a Seolnak kezéből?” Óh, kicsoda? Hol vannak az erősek, hol vannak a bölcsék, hol a lélek ismerői, hol a világ erőinek felkutatói? Kicsoda olyan erős, hogy megszabadítsa magát a Seol kezéből, és ne lásson halált? A mi zsoltárunk ma este így szól: „nem hagyod lelkemet a Seolban!” Kicsoda olyan erős?

A zsoltáros Istenről beszél és Istennek tesz vallomást, **Ő ilyen erős. Egyedül Ő ilyen erős**, egyedül Ő teheti meg, hogy ne lássunk rothadást, ne legyünk a halál martalécai, foglyai, hogy ne nyeljen be bennünket végképp ez a mohó és telhetetlen hatalom, ez az istentelen valóság, a külső sötétség! A zsoltáros tehát egyrészt elővételezi a saját halálát, hiszen önmagára nézve is kérdezi: kicsoda olyan erős, hogy éljen és ne lásson halált, és megszabadítsa magát a Seol kezéből? Tudja Dávid, hogy meg fog halni. De nemcsak ezt elővételezi a jövőből, hanem másrészt boldogan megvallja: örül a szíve és örvendez a lelke, mert Isten nem fogja a lelkét a Seolban hagyni.

S amit Dávid csak elővételezett, megsejtett, amit titkon éjszaka veséi tanítottak neki, s amire felébredve nagy vallomással is tudott válaszolni, azt Isten valóságosan be is teljesítette, meg is pecsételte – Jézus Krisztusban. Ezt a zsoltár-verset, („mert nem hagyod lelkemet a Seolban, s nem engeded, hogy a te szented rothadást lásson”) a keresztyénség első prédikációjában, pünkösöd napján, amikor három-ezren megtértek, Péter apostol idézte (ApCsel 2:27), s ezzel a feltámadott Jézus Krisztusról tett bizonyosságot. Jézus halált látott, megfeszítettek, dárdával átszúrták a szívét, sírba helyezték, de Isten nem hagyta őt a Seolban, nem hagyta, hogy az ő szentje rothadást lásson. Sokféleképpen magyarázzák, hogy mi indította pünkösöd napján a kegyes zarándokokat megtérésre. Talán megrendítette őket, hogy ki-ki a saját anyanyelvén hallotta az apostolokat szólni, és ez készítette őket megtérésre. Mások szerint megrendítette őket Péter apostolnak kemény szava, amikor egyetemleges emberi felelősséget állapított meg a Krisztus-gyilkosságban. A bűn nyomasztó valósága

vitte őket oda Istenhez. Én azonban ennek az ígének a fényében vallom, hogy azok az emberek ott Péter szavából megértették, hogy Isten, aki Jézus Krisztust feltámasztotta, vele együtt minket is fel fog támasztani. Azok az emberek, akik ugyanúgy, mint mi, a haláltól való félelem miatt egész életünkben foglyok voltak, ott egy szempillantás alatt megértették, hogy Isten az úr, és Isten úr a halál felett is. Feletted való jó nincsen. Buzdítok mindenkit, vegye szívébe, fontolja meg, s ha halál árnyékai között él, hallja boldog szívvel: ez a mi felette való jónk, ez a mi Istenünk nem hagyja lelkünket a Seolban, s nem engedi, hogy mi, az Ő szentjei rothadást lássunk. Igaz beszéd ez, Isten Jézus Krisztus életével, halálával és feltámasztásával pecsételte meg ezt. Nem a szív sejtése, nem a tudat-alatti gondolata, nem titokzatos világok üzenete ez, hanem boldog vallomás, hálás előretekintés – és Jézus Krisztusban nagyszerű beteljesedés. Legyen ezért most és minden időnkben dicsőség a mi Istenünknek. Ámen

TERJESZD KI
KEGYELMESSÉGEDET!

„Az éneklőmesternek; az Úr szolgájáé, Dávidé. Agnosznak hamissága felől így gondolkozom szívemben: nincs előtte isten -félelem; mert hízeleg néki önmagának, ha bűnét elkövetheti, ha gyűlölködhetik. Szájának beszéde hiábavalóság és hamisság; megszűnt bölcs lenni és jót cselekedni. Hiábavalóságot gondol ágyában; nem a jó útra áll, és nem veti meg a rosszat. Uram, az égig ér a te kegyelmességed; a te hűséged a felhőkig! Igazságod, mint Isten hegyei; ítéleteid, mint a nagy mélységek; az embert és barmot te tartod meg, Uram! Oh Isten, milyen drága a te kegyelmességed; az embernek fiai a te szárnyaidnak árnyékába menekülnek. Dúslakodnak háznak bőséges javaiban; megitatod őket gyönyörűségeid folyóvizéből. Mert nálad van az életnek forrása; a te világosságod által látunk világosságot. Terjeszd ki kegyelmességedet a te ismerőidre, és igazságodat az igaz szívűekre. Ne támadjon engem a kevélynek lába, és ne üldözzön engem a gonosznak keze. Hullnak már a gonosztevők; eltaszíttatnak és nem állhatnak fel.” (36. zsoltár)

Az első este arról hallottunk, hogy Isten csodálatos lehetőséget adott nekünk. A zsoltárokból megtanulhatunk imádkozni és segítségért folyamodni a segítséget adó Istenhez olyan helyzetekben is, amikor nincs már velünk és körülöttünk senki, aki velünk, értünk vagy helyettünk is imádkozna. Tegnap arról hallottunk, hogy a zsoltárok megtanítanak a vallo mástételre is, hiszen az az igaz vallás gyakorlásába beletartozik vallomás is. Egyrészt vallomást tehetünk az élet-akaró Istenről, Aki legyőzi a halált is, de vallomást teszünk hálánkról a nagy gyülekezet-

ben is. S mondhatná valaki: ez a kettő elég is, – elég, ha tudunk kérni, s elég ha tudunk vallomást tenni, s ebben a kettőben a vallásos élet leglényegesebb dolgai benne vannak.

Ma este azonban másra is fel kell hívni a figyelmet. A mai zsoltár *gondolkodni* tanít, mert a zsoltárok gondolkodni is megtanítanak. S ez legalább olyan jelentős, mint az előbbi kettő. Sőt, ma ezt külön hangsúlyozni is kell, mert a mai keresztyénségben él egy bizonyos anti-intellektualizmus, s ez persze nem a balgaság dicséretét jelenti. Mi nem rajongunk azokért, akik nem gondolkodnak, de gyanakszunk az emberi értelemre. Igen, az emberi gondolkodás sok fájdalmat és keserőséget okozott, a keresztyének is, főleg az elmúlt két-háromszáz esztendőben. Itt meg is kell jegyeznem, hogy a 20. század egyik nagy misztikusa, az ateizmusból megtért trappista szerzetes Thomas Merton feljegyzi egy helyen, hogy az egyik leghíresebb amerikai protestáns-református egyetem homlokzatára ezt a zsoltárverset látta kiírva: *In lumine tuo videbimus lumen* – „A te világosságod által látunk világosságot.” Érdekes, tűnődik Merton, hogy ezek a jó protestánsok a 18. században összehozták az istentagadó felvilágosodással, ezek a jó protestánsok, akik olyan büszkén írják ki: a te világosságod által látunk világosságot, a 20. században inkább nagy homályosságban tapogatóznak. Bizonyos fokig el kell fogadnunk ezt a kritikát. S ha ehhez hozzátesszük, hogy minket, 21. századiakat a sok rossz tapasztalat arra tanított, hogy legyünk gyanakvók, távolságtartók az emberi gondolkodással szemben, értjük, mire utaltam az előbb. Bármennyi igazság is van azonban a tartózkodásban, a veszélye még nagyobb. Ha megszűnünk gondolkodni,

csak mert az emberi gondolkodás sok-sok rosszat is kitermelt, akkor azt kell mondanunk – Kálvin szavával –, hogy a gyógyszer veszedelmesebb, mint a betegség. Azt tartani, hogy a hívő embernek nem kell gondolkodnia, mert a hit voltaképpen ott kezdődik, ahol megszűnik a gondolkodás, a hit mozdulata akkor érkezik el, amikor fölmondjuk a megértés lehetőségét, nos, ez éppen az a helyzet, amikor a gyógyszer veszedelmesebb, mint a betegség. De a zsoldár ma este olyan gyógyszert hoz a számunkra, mely bizonytalanságot gyógyítja a betegséget, üdvünkre és javunkra van.

Ma tehát egy különös világba lépünk most be. Imádkozni, mondatjuk, nem nagy feladvány. Ha nem tudunk imádkozni, hát megtanulunk. A nagymamánk meg édesanyánk odaült az ágyunk szélére, összekulcsolta a kezünket, s még értelmes mondatokat sem tudtunk mondani, imádkozni már bizonyára megtanultunk az ő szavaikkal, vagy imádság-mintáikkal. A tanítványok is arra kérték Jézust: taníts minket imádkozni! A vallomásba se törnek bele a bicskánk, ha szükségét érezzük, hogy vallást tegyünk a hitünkről, meggyőződésünkről. A hívők mindig is tanították egymást, hogyan kell Isten dolgairól, a hitükről vallást tenni. A régiek ezt nevezték át-adásnak és a vissza-adásnak. Ha valaki egy keresztyén gyülekezethez akart csatlakozni, előbb átadták neki a hitismeretet, amit minden keresztyén vall, ez volt a tradíció, majd az illető, amikor felvételt a gyülekezetbe, konfirmált, megkeresztelték, visszaadta, „visszavallotta” azt a gyülekezet közösségében, ezt volt a reddíció. De ezt fejezi ki a szép görög szó, a homológia is, az egy nyelvvel, egy értelemmel, közösen mondott vallástétel. Ezt tesszük

mi is, ha keresztteléskor, úrvacsorakor elmondjuk az Apostoli Hitvallást.

De gondolkodni, bizony nem olyan egyszerű, gondolkodni nehezebb feladvány. Ráadásul, ha így indulunk neki, ahogyan a zsoltáros kezdi: „A gonosznak hamissága felől így *gondolkozom* szívemben: nincs előtte istenfélelem. Mert hízeleg néki önmagának, ha bűnét elkövetheti, ha gyűlölködhetik. Szájának beszéde hiábavalóság és hamisság; megszűnt bölcs lenni és jót cselekedni. Hiábavalóságot gondol ágyában; nem a jó útra áll, és nem veti meg a rosszat.” Ha így gondolkodunk a gonosz hamissága felől, a töprengés megterhel, súllyal nehezedik ránk, tehetlenné tesz bennünket. Azt látjuk, hogy a hamisság egyre nagyobb erővel bontakozik ki, nincs, ami feltartóztassa. Azt látjuk, hogy nincsen módunk és erőnk, nincsen megoldásunk, hogy miképpen iktassuk ki a rosszat a világból és az életünkéből. „Hízeleg néki önmagának, ha bűnét elkövetheti.” A rosszról, a hamisról való gondolkodásunkban, szemléletünkben borzasztó belátásra teszünk szert, nevezetesen, hogy a gonosz ember élvezi a bűnt. Tetszik neki, ha hamis lehet. Mi, magyarok ezt az utóbbi néhány esztendőben jól megismertük a politika színpadáról. Elénk áll valaki, és kéjes mosollyal közli velünk, hogy hazudott. S az arcunkba mosolyog, láthatóan élvezi önmagát. De még mélyebb a tapasztalatunk, ha Radnóti verssorára gondolunk: „Oly korban éltem én e földön, mikor az ember úgy elaljasult, hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra, s míg balhitekben hitt s tajtékozott téveteg.” Ilyenkor gondolataink egyre lejjebb és lejjebb süllyednek, s nem tudunk olyan szárnyalásokat tenni, mint Dante, aki a poklot is kalandos úti-beszámolóként írta le.

Mi nem így vagyunk, minket megterhel a rossz. Mert a hamisságról gondolkozva egyre kevesebbet tudunk a jóról gondolni. Nehéz hát a helyzet, amiben a zsoltáros megszólal. De gondolkodnia kell, a tapasztalat, a látvány, a kikerülhetetlenség arra kényszeríti, hogy értelmével is világítsa át a folyamatokat, és értse, mik mennek végbe az emberben. Nem könnyű gondolkozás ez. Nemrégiben valakivel a kommunizmus bűneiről beszélgettem, s megállapítottuk a régi axiómával, hogy a kommunizmusban az a legrosszabb, ami utána következik. De azt mondta nekem ez a kedves barátom, Vörösmarty versét idézve: „Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal!” Ne gondolj a búval, ne gondolj a világgal, ne törődj vele, felejtse el! Sok búfelejtő intézmény van ma is, s nemcsak a temetők mellett állnak csapszékek, italkimérések. Minden utcában találunk búfelejtőt, minden zsebben találunk búfelejtőt: seduxent és sokféle csodabogyót, altatót, narkotikumot. Búfelejtő a televízió is, melyel révülésig hülyítjük magunkat, mert fájdalmas is a rosszal gondolni. Olykor az sem vidámít meg, ha elővesszük a 2. zsoltárt, mely mintegy az Isten trónusa felől néz a gonoszra, s halljuk egyrészt az Isten ellen lázadó ember dicsködését, a nagyra-törtetését (levetjük az Istent, fellázadunk!), de halljuk másrészt, hogy a magasságokban lakozó kineveti őket. Óh, de jó lenne Istennek ezt a szelíd nevetését hallani, de jó lenne tudni, hogy bármilyen nagyra is törtet az ember, bárhova is igyekszik s tetszeleg magának, csak hiábavalóság, amit ágyában gondol, csak hiábavalóság, amin a fejét töri, csak nem ér az semmit, mert nem jó útra áll, és nem veti meg a gonoszt. Igen, mi most még itt vagyunk, s nem a Magasságos trónusa mellett, bizony megnehezedik a

szívünk a rosszról, a hamisról, a bűnről gondolkozva, jaj, de belenehezedik a lelkünk.

De a zsoldáros tovább-gondolkodik, és így tanít bennünket is: „Uram, az égig ér a te kegyelmességed; a te hűséged a felhőkig! Igazságod, mint Isten hegyei; ítéleteid, mint a nagy mélységek; az embert és barmot te tartod meg, Uram! Oh Isten, milyen drága a te kegyelmességed; az embernek fiai a te szárnyaidnak árnyékéba menekülnek.” Egy költői képben szól a zsoldáros, és nem fél kimondani, amit mi gyakran gondolni sem merünk, hogy ugyanis menekülni kell. Pedig menekülni kell. „Az embernek fiai a te szárnyadnak árnyékába menekülnek.” Menekülni kell. Jó gondolat-e, a rosszat látva, hogy felvesszük a harcot? Jó gondolat-e, hogy összeszedjük az erőinket? Jó gondolat-e, hogy úgy csoportosítjuk a világot, hogy összeszedjük belőle azt a kevés jót, kevés igazat, aki megmaradt, s frontot nyitunk, harcot kezdünk? Jaj, milyen sokszor belegabalyodunk az efféle tervekbe. Például, ki akarunk fogni a rosszon, és azt mondjuk, hogy ezt egy kisebb rossz által tesszük meg. Ki akarunk fogni a rosszon, és azt mondjuk, amit régóta zengenek már a cinikusok: a cél szentesíti az eszközt. És a mi célunk mi? S érette minden eszköz szent? Ha így gondoljuk, máris oda süllyesztettük magunkat ahhoz, amit felül akarunk múlni, odazüllöttünk ahhoz, amit el akarunk kerülni, ugyanolyanokká lettünk, mint amit szeretnénk kiküszöbölni a világból. Amikor Isten gondolkodni tanít, és hangsúlyozom még egyszer: gondolkodni, abban ott van, amit a zsoldáros mond: az embernek fiai szárnyaid árnyéka alá menekülnek. Ez nem érzelmi indíttatás. Én tudom jól, természetesen, hogy menekülésre leginkább akkor gondolunk, amikor

pánikba esünk, vagyis, amikor éppen gondolkodni nincs idő. A kényszerhelyzet készlet menekülésre, futásra, gyors visszavonulásra. Ez a stressz, amit az angol szó szerint jelöl. Aki stresszbe kerül, szorítást, nyomást érez, és rúgkapálva menekül. Az ausztrál labdarúgó mérkőzésen tojás alakú labdával kell futni, s teljesen szabályos dolog, hogy négyen-öten rárontanak a labdát vivő játékosra, földre teperik, ő pedig rúgkapál, hogy kiszabaduljon. Szinte rémisztő nézni is. De tegyük át az életünkre: milyen sokszor van, hogy amikor már körülölel bennünket minden, már földre vittek, s egy tapodtat se tudunk tenni, akkor rúgkapálunk, menekülünk. A riadalmunk, a stressz, a szorítás arra kényszerít bennünket, hogy meneküljünk. De ez pánikszerű menekülés. S a pánikba került ember össze-vissza menekül. Sok katasztrófa történt például abból, hogy kigyulladt egy diszkó, mindenki riadtan menekült, s bár senkinek nem kellett volna meghalni, a menekülő emberek eltorlaszolták egymás elől az utat, és halálra taposták egymást. Most gondolkodni tanít a zsoltár, hogy amíg fel tudod mérni a dolgokat, amíg tisztán és világosan tudod azt mondani, hogy a $2 \times 2 = 4$, addig lásd be, így jó: az emberek Isten szárnyainak árnyékába menekülnek. Mégpedig azért, mert Istennél hűséget, kegyelmet, igazságot, igaz ítéletet találnak, mert „dúskálnak háznak bőséges javaiban; megittatod őket gyönyörűséged folyóvizéből. Mert nálad van az életnek forrása; a te világosságod által látunk világosságot.” Istenhez kell menekülni.

Íme, azt látjuk, hogy a hamis ember, akinek abban van gyönyörűsége, ha bűnét elkövetheti, fokozatosan távolodik az élet forrásától. A bűn törvényszerűsége, és ezt józan ésszel kell belátnunk, hogy egyre na-

gyobb erővel és egyre gyorsabban távolít bennünket az élet forrásától. A zsoltáros okkal idézi ezt a képet. A keleti ember többet lát pusztából, sivatagból, mint mi. Azt idézi, amikor az emberek a szikkasztó nyári melegből, aszályból, élet-nélküliségből egy oázisba menekülnek. Hova máshova mehetnének? Uram, kihez mehetnénk – mondja Péter Jézusnak –, örökéletnek beszéde van tenálad. Hova mehet a maga sivatagában élő ember? Vagy csak leszúrjuk az ujjunkat a homokba, és ott a víz? Azt hisszük, hogy ott a domb mögött biztosan, ott van élet? Vagy talán a második, a harmadik domb mögött? Vak vezet világtalant romlásba! Hazug vezet hazugot elveszésbe, önáltató vezet önáltatót a megsemmisülésbe!

A magának hízelgő vezeti a másik magának hízelgőt, és áztatják magukat, hogy ott, ott, még egy kicsit menni kell, s közben egyre távolabb van tőlük, a hátuk mögött az éltető forrás, az oázis, a megmaradás. Azt szokták mondani parasztosan: ahhoz nem kell sok ész, hogy valaki vizet húzzon a kútból. Én pedig azt mondom: de sok ész kell ahhoz! De sok ész kell a kútnál megmaradni, de sok bölcsesség kell Isten-nél maradni, de sok józan belátás kell ahhoz, hogy a semmiből, az önáltatásból, az Isten nélküliségből visszameneküljünk Isten szárnyai árnyéka alá.

Így kiált a zsoltáros: „Terjeszd ki kegyelmességedet a te ismerőidre, és igazságodat az igaz szívűekre!” Terjeszd ki. Ez mindenféle mozdulatot jelenthet. Jeleni, amikor a madár kiterjeszti a szárnyát. Jeruzsálem, Jeruzsálem hányszor akartalak egybegyűjteni, ahogy a kotlós egybegyűjti a csibéit, de te nem akartad – mondotta Jézus a szent várost siratva. Mint amikor a kotlós felemeli a szárnyát, és a kiscsirkék hozzámenekülnek a veszedelem elől, ő elrejtí őket.

Jelenti ez a mozdulat azt, amikor egy szöveget teljes terjedelmében kiterítenek. Jelenti ez a mozdulat azt, amikor valamit lefednek. Egy asztalt terítővel. Jelenti ez a mozdulat egy folyamatnak a meghoszzabbítását. S a Biblia nyelvén Isten teremő és dicsőséges mozdulatát is jelenti. Kiterjesztetted a Te dicsőségedet az egész földre – mondja a zsoltáros. Vagyis nincs ebben a világban, itt, ezen a földgolyón, az egész univerzumban olyan hely, ahol ne lenne ott Isten dicsősége. Maradékalanul megjelenik, és érvényre jut mindenütt. Kiterjesztetted a te igazságodat, mondja egy másik zsoltár. A miénk pedig éppen ezért könyörög. Isten népe körében Isten igazsága maradékalanul érvényre jut.

Amit itt kér a zsoltáros: nagy fordulat! Hiszen az előzőekben azt hallottuk: menekülni kell. Istent kell keresni. El kell jutni a megmaradás élető forrásához. De mondhatná bárki, miközben én mondom lelkesen e szavakat, köszönjük szépen tiszteletes úr, de hogyan? Itt vagyok az elveszésem kellős közepén, és a kis kulacsomból elfogyott már a víz. Hogyan találok én vissza? Az emlékeim legmélyén él még valami arról, miképpen van az én dolgom Istennel, a lelkemben van még egy-egy imádság-foszlány.

De mit kell ilyenkor tenni, hogyan kell megtérni? Le kell térdelni, valahova el kell menni? A zsoltáros imádkozik: Uram, Te találj meg bennünket, mert nem tudunk Hozzád visszamenni. Találj meg bennünket ott, amibe belejutottunk. Szabadíts meg, Uram, mert beleneheztedem a sárba – ahogy József Attila mondja. Emelj fel, Uram a gödörből! Lépni sem tudok. Csapdában vagyok. Tudom, hogy rendezni kellene Istennel a dolgom. Tudom, hogy az Ő életforrásából kellene merítenem, de nem tudok egy

tapodtat sem tenni. Csak egyet tudok: tudok imádkozni. Amikor megtanulunk Isten szerint gondolkodni, megtanulunk imádkozni is. S ez az imádság már az én imádságom lesz! Én hálával megcsókolom édesanyám kezét, és áldom nagyanyám emlékét, hogy imádkozni tanítottak, hálás vagyok a hittan tanáromnak, hogy sok szép drága imádságot megtanított, de immár ez az imádság immár az enyém. Ezt az imádságot nem eltanultam, ezt az imádságot nem más mondta fel énelöttem, ez az én szívem imádsága – ez nemcsak a tanulásnak, hanem a tanulásnak az imádsága. S el kell ide jutni.

Hadd fordítsam a zsoltárosnak könyörgését – terjeszd ki kegyelmességedet a te ismerőidre – az eredeti szó értelmében így: hosszabbítsd meg kegyelmedet, Uram, hogy az mintegy utolérjen és megtalálja engem. Mint ahogy láttam gyermekkoromban éppen a mi kotlósunkon, mikor körözött fent a vércse, de néhány idéetlen kiscsirke nem volt hajlandó a hívó hangra menni, ekkor tyúkanyó felemelte a szárnyát, s totyogva ő maga gyűjtötte be kiscsibéit. Uram, gyere, és terjeszd ki szárnyadat fölöttem, mert hallom a vészjelzéseket, már látom a bajt, félelmek töltenek el, s tudom, hogy elveszés a vége az egésznek, de már nem tudok egy tapodtat sem mozdulni.

A zsoltáros kérése meghallgattatott, hiszen megannyi más alkalommal magasztalja is Istent, hogy szárnyai árnyékában rejtőzhet. Csak a 139. zsoltárból hadd idézzem: „Uram, megvizsgáltál engem, és ismeresz. Te ismered ülésemet és felkelésemet, messziről érted gondolatomat. Járásomra és fekvésemre ügyelsz, minden utamat jól tudod. Mikor még nyelvem sincs a szó, immár egészen érted azt, Uram. Elöl és hátul körülzártál engem, és fölöttem

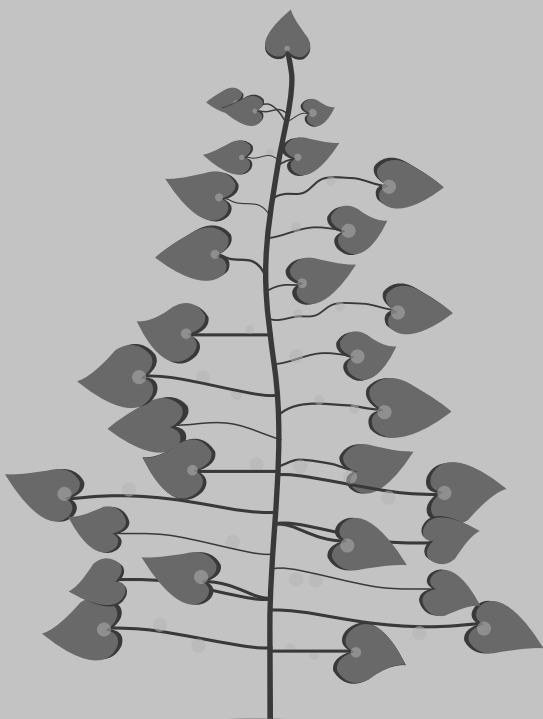
tartod kezedet. Csodálatos előttem e tudás, magasságos, nem érthetem azt. Elöl és hátul körülzártál engem, fölöttem tartod kezdet.” De beteljesedett a zsoltáros kérése messiási értelemben is. Ezt olvassuk János evangéliuma elején: a világosság a sötétségben ragyog. Isten az idők teljességében elbocsátotta az Ő egyszülött Fiát, aki itt volt közöttünk, és így szólt hozzánk: jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik meg vagytok fáradva és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok a ti lelketeknek. Ha a zsoltár verseihez igazodva használjuk a képet: Isten *utánunk küldötte* Jézus Krisztust. Utánunk a mélységbe, utánunk az elveszésbe, utánunk az életforrás nélküli helyekre, utánunk, ahova az embert lerángatja kevélysége, makacssága, istentelensége. Terjeszd ki, láttuk, ez azt is jelenti, amikor Isten úgy terjeszt ki valamit, hogy annak nem lesz vége, nem szűnik meg. Az egyik angol bibliafordító így is fordítja: soha ne érjen véget a te kegyelmességed a te ismerőiden. S mit mond a mi Megváltónk, akinek adventjében vagyunk? Ímé, én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig. Isten Jézus Krisztusban kiterjeszti fölénk kegyelmességét, kiterjeszti fölénk Szentlelke szárnyának árnyékát, és bevon bennünket az áldásba, az életbe, az isteni valóságba.

Befejezésül még egy szót arról, hogy miért a gondolkodásról szól ez a zsoltár. Terjeszd ki kegyelmességedet a te ismerőidre. Istent megismerni nekünk csak úgy lehet, ha Jézus Krisztusra tekintünk. Hogy kicsoda Isten, mi az Ő akarata, mi az Ő dolga az emberrel, mit kíván tőlünk, mi az Ő kegyelme, szeretete, irgalma, kiapadhatatlan életforrása, mindezt Jézus Krisztusban ismerjük meg valósággal. De a Biblia nyelvén ismerni azt is jelenti: szeretni. János apostol

első levelében ezt mondja: aki szeret, Istentől született, és ismeri Istent. Aki szeret, ismeri Istent. Hadd fordítsam meg: aki ismeri Istent, az szeret. Nem tud mást tenni. Mert a szeretetet ismeri meg Istenben ezt a végtelenül kiterjesztett oltalmazó kegyelmet, a csodálatos isteni mozdulatot ismeri meg, mivel Ő mintegy utánunk jön, utánunk küldi Krisztusát, hogy visszahívjon, visszavezessen bennünket az élet forrásához. A zsoltáros a gonosz hamissága felől kezdett el gondolkodni, s megérkezett Istenhez, Akit megismert, Akit szeret, és Akinek árnyékában akar élni. Induljunk el a nyomdokán. Ámen.

KEDVELSZ ENGEM

„Az éneklőmesternek; Dávid zsoltára. Boldog, aki a nyomorultra gondol; a veszedelem napján megmen-ti azt az Úr. Az Úr megőrzi azt és élteti azt; boldog lesz e földön, és nem adhatod oda ellenségei kíván-ságának. Az Úr megerősíti őt az ő betegségén; bár-milyen az ágya, megkönnyítéd betegségében. Én azt mondtam: Uram kegyelmezz nékem, gyógyítsd meg lelkemet, mert vétkeztem ellened! Ellenségeim ros-zsat mondanak felőlem: Mikor hal meg és vész ki a neve? Ha látogatni jön be valaki, hiábavalóságot be-szél; szíve álnokságot gyűjt össze magának, kimegy az utcára és beszél. Minden gyűlölőm együtt suttog reám, gonoszat koholnak ellenem: Istennek átka szállott ő reá, s mivelhogy benne fekszik, nem kél fel többé! Még az én jóakaróm is, akiben bíztam, a ki ke-nyeremet ette, fölemelte sarkát ellenem. De te Uram, könyörülj rajtam és emelj föl engemet, hadd fizessenek meg nékik! Abból tudom meg, hogy kedvelsz enge-met, ha ellenségem nem ujjong felettem; Engem pedig feddhetetlenségemben támogatsz, és színed elé állatsz mindenha. Áldott az Úr, Izráelnek Istene öröktől fog-va mindörökké. Ámen, ámen!”(41. zsoltár)

Ma este áldást mondani tanít bennünket a zsoltár. Áldást mondani nem teljesen ugyanaz, mint imád-kozni, bár imádságunk is sokszor Isten magasztalá-sa, áldása, – áldjátok az Urat, imádkozzatok előtte éjjel és nappal kezeteiket felemelve, ujjongjatok őné-ki! – mondják a zsoltárok. Meghagyom azt is, hogy még vallomásban is lehet áldást mondani. Amikor embertársunknak vallunk a hitünkéről, boldog Isten-tapasztalatunkról, belefoglaljuk, hogy Isten meg-áldott, és így a vallomással mintegy tovább adjuk

az áldást is. Sőt, láttuk, hogy még az emberi gondolkodás, a ráció is fel tud emelkedni, hogy áldást gondoljon. Mégis azt kell mondanom, hogy az áldásmondás, akár Isten nevét áldjuk és magasztaljuk, akár embertársunkra kívánunk áldást, külön megtanulandó. Két példát hadd idézzek. Az egyik eset megszegyenített, a másik nagyon elgondolkodtatott. Teológus koromban történt, hogy Gyökössy Endre, kinek az írásait sokan ismerik, bejöhett a Teológiára órát adni, feloldották a szilencium alól. A családlátogatásról és a lelkigondozásról beszélt nekünk. Egyik megjegyzésében nekünk, mindent tudó és sokat vitatkozó fiataloknak azt mondta: aki hozzám jön, velem beszélget, akármire is jutok vele – s megvallotta, sokszor nem jut semmire – nem mehet el úgy, hogy ne áldanám meg. Ott ültünk mi, ifjú titánok, akik azt hittük, hogy a lelkigondozás valami olyan mesterség, hogy bejön a delikvens, felnyitjuk a lelkét, ahogy az órás felnyitja az óra hátlapját, megigazítjuk a fogaskereket, kifűjjük a porszemeket, beállítjuk a megfelelő időre, és azt mondjuk: készen is van, viszontlátásra. Mi, reformátusok sem vesszük komolyan, amikor így köszönünk: áldás, békesség. Tréfásan ilyeneket mondunk: málnás békesség, ádáz békesség, viccelődünk vele. Gyökössy Endre megszegyenített bennünket, amikor szerényen azt mondta: tőlem nem mehet el úgy senki, hogy ne áldanám meg. Vajon tőlünk elmehetnek-e áldás nélkül a rokonok, barátok, szomszédok, segítségre szoruló, tanácsot kérők, sőt ellenségek is? – hiszen Jézus azt mondja, hogy imádkozzatok azokért, és áldjátok azokat, akik titeket gyűlölnék. A másik eset nemrégiben történt, igen elgondolkodtatott, és ebből is csak arra tudok jutni, hogy bizony

tanulnunk kell az áldásmondást is. Hidason voltunk, ahol gyönyörű szép, új templomot épített a valami-kor Bukovinából előbb a Bánát déli részére telepedett, majd a világháború után Baranya kis északi falujába menekülő székely közösség. A templom-építést koreai reformátusok is segítették, meghívták hát őket is a szentelésre. Egy kedves koreai házaspár jött Hidasra. S ahogy ilyenkor illik, megérkezvén mentünk a parókiára, s én nagy széles mozdulattal lekezeltem a presbiterekkel, s mondtam a lelkésznek, gyorsan beszéljük meg a teendőket, a liturgiát, mert kezdődik az istentisztelet. S terelgettük befelé a koreaiakat is. Milyen gyönyörű szöttesek vannak itt, mutatnám nekik, milyen szép ez a parókia, - de ők ültek a kanapén lehajtott fejjel és imádkoztak. Egy szempillantás alatt felfogtam, hogy ők előbb áldást mondtak. Így *tanulták*, hogy akárkinek a házába érkeznek, legelőbb áldó imádságot mondanak. Vajon, amikor mi megyünk vendégségbe barátokhoz, családtaghoz, a szívünk és a lelkünk mélyén mondunk-e áldást? Bizony, tanulnunk kell áldást mondani.

Tanulnunk kell továbbá azért is, mert ez nem olyan könnyű. A zsoltár olyan élethelyzetet mutat, amire valóban azt mondhatjuk: ez a legrettenetesebb élethelyzet, s talán éppen az ilyen élethelyzetek azok, amelyekben úgy érezzük, hogy nincs mentség, tehát nem tudunk áldást sem mondani. Dietrich Bonhoeffer, a nagy német teológus etikájában egy különös gondolatnak ad hangot, amikor a keleti és a nyugati civilizáció különbségeit próbálja érzékeltetni. Az egyik leírása igen találó. Azt mondja, hogy a nyugati ember számára a rosszak rossza a kudarc. A nyugati ember legjobban a kudarctól fél, – valamit elkezd,

elgondol, de nem jó végre fut a dolog, belesül.

A keleti ember – mondja Bonhoeffer – a megszégyenüléstől fél a leginkább. Magyar emberként először nem is értettem, hogy mi a kettő között a különbség. De rájöttem, hogy azért nem érzékelem a különbséget, mert mi magyarok keletiek és nyugatiak is vagyunk, rajtunk kettős a teher. Már tanultunk annyit a nyugattól, hogy féljünk a kudartól, és vagyunk még annyira keletiek, hogy rettegjünk a szégyentől. De talán éppen ezért mi nagyon is jól megértjük, hogy amikor a zsoldáros leírja a helyzetét, – ágyban van, beteg -, azt is érzékelteti, hogy a betegsége egyszerre kudarc és szégyen. Bizony így van ez. Hányszor előfordul, hogy értesülünk kedves barát, ismerős betegségéről, fölajánljuk, hogy meglátogatnánk, de egészen nyers elutasítást kapunk. Nem kellünk neki. Majd, akkor gyere, ha meggyógyultam, most hagyjál békén - üzeni. Nyilván szégyelli a gyengeségét, törekenységét, szégyelli, hogy ágyban van, szégyelli kiszolgáltatottságát, hogy a másokra rászorul. Talán büszke is, és nem akarja a segítségünket elfogadni. Nagyon sokszor viszont a beteg ember azt gondolja, hogy ha ágynak esett, s beköszöntött életében a baj, akkor az bizony egész addigi életének a kudarca.

A mai világot szemlélve úgy látom, egyre inkább efelé megyünk. Ha fodrásznál vagyok, és várnom kell soromra, nagy előszeretettel lapozgatom a női magazinok és a pletykalapok egészségügyi oldalait, melyek mindenféle horoszkópokkal és bio-receptekkel vannak tele, s bennük egyre erőteljesebb az a sugallat, hogy aki beteg, az magának köszönheti. Beteg, mert nem élt egészséges életvitelt, nem fogadta meg a jótanácsokat, nem sportolt rendszeresen, nem ugrott ki reggel ötkor az ágyból és szaladt uszodába,

nem szedte a sok csodabogyót, nem kezelte magát pszichiáterrel, nem vizsgálhatta ki magát rendszeresen. Tehát a betegség az életvitelének következménye: betegség kudarc.

De különösen akkor áll be a betegség miatti szégyen és kudarc érzése, amikor vannak, akik örülnek a beteg fölött, ujjonganak. Létezik ez? Így mondja a zsoltáros – nem Jób, hanem Dávid! – „ha látogatni jön be valaki, hiábavalóságot beszél; szíve álnokságot gyűjt össze magának, kimegy az utcára és beszél. Minden gyűlölőm együtt suttog reám, gonoszat koholnak ellenem. Azt mondják: Az Istenek átka szállott őreá, s mivelhogy benne fekszik (az ágyában), s nem kél fel többé!...ellenségeim rosszat mondanak felőlem: mikor hal meg és vész ki a neve?” Rémisztő. Milyen rémisztő volt az is, amikor megpróbáltatások alatt lévő Jóbbhoz elmentek vigasztaló barátai, de vigasztalás helyett borzasztó vitába kezdtek. A vita oda fajult, hogy a vigasztalásra érkező barátok ellenségeivé lettek Jóbnak, - nem a barátaim vagytok, hanem az ellenségeim, mondja nekik Jób –, akik mindenféle teológiákkal, filozófiákkal, pszichológiákkal, tudományokkal, okoskodásokkal próbálták bebizonyítani, hogy kudarc az élete, s szégyellje magát. Pedig vigasztalni indultak. Jób így védekezik: „ha örvendeztem én az engem gyűlölőnek nyomorúságán, és ugrándoztam örömben, hogy baj érte” – akkor jogos rajtam az ítélet. Ha ezt tettem volna. Mert ez a szó, hogy ellenségem **ujjong** fölöttem, igen erős szó, általában a harci kiáltást jelzi, de különösen a győzelmi ujjongást. Ki győztes, ha beteg valaki, hogy ujjongana? Ugyanezzel a szóval lehetne leírni, amikor a labdarúgó mérkőzésen berúgják a győztes gólt, és az egész stadion őrjöngve

ujjong és lelkesedik. Ki rúgott gólt, ha beteg valaki, hogy zengne győzelmi kiáltás? Ha beteg ember felett ujjong valaki, az nem győzelmi kiáltás, hanem a halál jelszava. Ez a szó azt is jelenti: **jelszó**, ám itt ez a halál jelszava: átok szállott rá, nem kel föl belőle többé! Mondottam, hogy a betegség egyszerre szégyen és kudarc, ám egy szóval is vissza lehet ezt adni: **csőd**. Sőt, abszolút csőd-helyzet ez, hiszen Dávid megvallja Istenének is: vétkeztem ellened. Mély bűnbánat gyötri, és nincs embere, nincs vele senki, aki áldást mondana rá. S ha nem tudunk áldást mondani, akkor még a vigasztalásunkból is jelszó lesz. Ha nem azért megyünk, hogy megáldjuk a beteget és a szenvedőt, és Isten könyörületét kérjük rá, akkor a legjobb teológiánk is buta szöveggé válik. Ha nem áldást visz a barát, ellenséggé lesz. Mit viszünk mi? Okos szavakat, bölcs megfontolásokat, vagy semmi mást, mint áldást? Ezután következik az a vers, amit ma ki kell emelnem: „De te Uram, könyörülj rajtam és emelj föl engemet, hadd fizessenek meg nékik! Abból tudom meg, hogy kedvelsz engemet, ha ellenségem nem ujjong felettem.” S hogy miért lehet áldást vinni, azt éppen ebből a versből értjük meg: abból tudom, hogy kedvelsz engemet, ha ellenségem nem ujjong felettem. Amikor a zoltáros előadja állapotát, a maga csődjét, barátai csődjét, az őt körülvevő csődöt, akkor egy olyan tapasztalatra utal, amit Mikeás próféta könyvében találunk meg egészen pontosan leírva. Itt a próféta egy zavarodott állapotot mutat be. Egy nagy történelmi katasztrófa áll be, nemzeti bukás, nagy süllyedés, mindenki mindenkinek ellenségévé lesz. Ebben a rettenetes állapotban: „gonoszságra készek a kezek, hogy jól vigyék véghez (ti. a gonoszságot). A fejedelem kö-

vetelőzik, a bíró fizetésre vár, a főember is maga mondja lelke kívánságát, és összeszövik azt.” (Régen írták ezt? Szerintem ezt 2008-ban írta valaki!) „Aki jó közöttük olyan, mint a túske. Az igaz olyan, mint a tövisbokor, a te őrállóidnak napja, a te megítélésed eljött, most következik el az ő győzelmük. Ne higgyetek a barátnak, ne bízzatok a tanácsadóban, az öledben ülő előtt is zárd be szájadnak ajtaját. Mert a fiú bolondnak tartja atyját, a leány anyja ellen támad, a meny az ő napára, az embernek saját háznépe az ellensége. De én az Úrra nézek, várom az én szabadításom Istenét, meghallgat engem az én Istenem. *Ne örülj, ellenségem.* Elestem ugyan, de felkelek, mert ha még sötétségben ülnék is, az Úr az én világosságom.” (Mikeás 7:4-8) Mit ír le a próféta? Egy összezavarodott, maga ellenébe fordult világot. Itt a barát ellenséggé lesz, a jó tanács félrevezet, annak se merem megnyitni a számat és kiönteni a szívemet, aki az ölemben ül, a saját gyermekem - ez a csőd, ez az ítélet. És mégis elhangzik egy szó, mely Dávid zsoltárában is zeng: *de*.

Egyszer valaki azt kérdezte tőlem, ha szavakba vagy szavakból képletekbe írható lenne, hol találjuk meg Istent: hogy kezdődne az a mondat? Íme, így kezdődhetne: *de*. Így mondja Dávid zsoltárában: *de* te Uram, te vagy az én gyógyítóm, te vagy, akihez folyamodhatok, te könyörülsz rajtam, és felsorolja Isten megannyi áldását. Ezért Te könyörülj rajtam, mert Te megmented a beteget, mert Te megőrzöd és élteted őt, mert Te nem szolgáltatod ki ellenségeinek, s meggyógyítod még azt is, aki vétkezett ellened. A zsoltár így mondja: abból tudom meg, hogy kedvelsz engem... *Kedvelsz*. Nem olyan nagy szó,

mondhatná bárki. Mégis különös, még magyarul is átérezzük, ha belépünk ennek a szónak a csodálatos világába: barátság van benne, jóindulat, öröm van benne. Isten, áldd meg a magyart, *jókedvvel* bőséggel! Minden ott kezdődik, hogy az áldás kedvet jelent. Abból tudom meg, hogy kedvelsz engem, hogy nem engeded, hogy az én ellenségem örüljön felettem. Sminthogy Isten kedveli őt, Dávid kicsit zsarolja Istent: Uram, mutasd meg, hogy kedvelsz engem. S ebből is értjük meg, hogy, ki az ellenség, mi ez a megfordított világ, s milyen rettenetes az, hogy akik kedvelnének bennünket, a barátaink, a gyermekeink, a hitvesem („ne örülj én ellenségem!” – ez nőnemben áll Mikeás könyvében –, férfi mondja a feleségének?) – miképpen lesznek ellenségekké. Ahogy Jézus beszél az apokalipsziszról: eljön az idő, amikor testvér testvér ellen, gyermek szülő ellen, szülő gyermek ellen, házastárs házastárs ellen támad, - az lesz az ellenséged, aki legközelebb áll hozzád, aki az életed része. Talán éppen ez a szó – *kedvel* – mutatja meg, ki az ellenség. Az ellenség mindent meg tud tenni, irányunkban mindent tud érezni, tud velünk szövetséget kötni, tud tisztelni, tud hódolatot tenni, érdemeket elismerni, de egyet nem tud: kedvelni. Ebben a szóban íz van. Isten nemcsak látni, hallani, gondolni tanít, hanem ízlelni is. Amit kedvelünk, azt szeretjük, amit nem kedvelünk, annak az ízét sem bírjuk, azt kiköpjük. Mint a kisgyermek, aki elé odateszi az édesanyja a legnagyobb szeretettel elkészített ebédet, de ő a szagáról és az ízéről kijelenti: nem kell, utálom. Az édesanya sír: gyermekem, a szívem-lelkem benne van, meg kell enned, de a gyerek makacsul azt mondja: utálom. Mindannyian voltunk gyerekek, ismerjük ezt. Nem kedvelem: utá-

lom. Az ellenség az, aki utál, s ezért ujjong fölötted, szétharsogja a halál jelszavát, elviszi betegségednek hírét az utcára, mondván rólad: átok van rajta. Ezzel igazolja magát: átok van rajtad, Isten is levette rólad a kezét, – pusztulj, nem kedvellek. Viszont, aki kedvel, az a barátod, aki kedvel, az a kedvesed, aki kedvel, Isten az, mert az övé vagy.

De nemcsak az embervilág mutat megfordítást, amiről Mikeás próféta olyan megrendítően szól, hanem ahogyan mondtam, ez az isteni *de* is mutat egy megfordítást, vagy inkább visszafordítást. Ezt Ézsaiás próféta könyvéből értjük meg, messiási jövendöléséből: „Ímé, az én szolgám, akit gyámolítok, az én választottam, akit szívem *kedvel*, lelkemet adtam őbelé, törvényt beszél a népeknek. Nem kiált, és nem lármáz, és nem hallatja szavát az utcán.” Ez a szolga nem fut el a betegágyad mellől, hogy fellármázza a világot, kikürtölve: átok van rajtad. „A megrepedt nádat nem töri el, a pislogó gyertyabetet nem oltja ki, a törvényt igazán jelenti – így szól az Úristen, aki az egeket teremtette és kifeszítette, és kiterjesztette termésivel a földet, aki lelket ad a rajta lakó népnek, és lehetet a rajta járóknak. Él az Úr, én hívtalak el igazsággal, és fogom a kezdet, és megőrizlek, és népem szövetségévé teszek, pogányoknak világosságává, hogy megnyisd a vakok szemét, hogy a foglyot a tömlöcből kihozzad és a fogházból a sötétben ülőket.” (Ézsiás 42:1-7) Isten is fordít. Jézus Krisztusban mindent megfordít – visszafordít. Róla mondja: ímé, akit lelkem *kedvel*! Ímé, az én szerelmes Fiam, akiben én gyönyörködöm, őt hallgassátok! – halljuk Jézus színeváltozásakor a mennyei szótatot. Őt küldötte el érettünk,

kik csak a halál jajszavát tudjuk kiáltozni, érettünk Jézust halálra adta és nem kímélte. Ézsaiás próféta könyvében ezt is olvassuk a szenvedő Szolgáról: mi az Ő sebei által gyógyultunk meg. De te Uram, mondja a zsoltár, te megőrzöd, megmented, nem szolgáltatód ki ellenségeinek a beteget, hanem meggyógyítod. Meggyógyítod Jézus által, akit így mutatott be az Atya: Ímé, az én Szolgám, akit lelkem kedvel. Ez az a nagy fordulat, amit így tudunk egyetlen szóval összefoglalni: *de*. Isten az igazi kedveltet, az egyetlen kedveltet, Jézus Krisztust odaadta értünk, kedvtelenekért, rosszat kedvelőkért.

Dávid ezt a zsoltárát úgy énekli, hogy sejthetjük, Isten őt valóban meghallgatta és megáldotta. Ezért mondja a zsoltára végén: „Áldott az Úr, Izraelnek Istene öröktől fogva mindörökké. Ámen, ámen!” Nagyon kevés igehely van, ahol az ámen szó kétszer áll egymás mellett. A bibliatudósok azt mondják, ez valószínűleg másolási hiba. Nem így van. A Bibliában minden szó a helyén van. Ennek a kétszeres megerősítésnek is van értelme. Az ellenségeskedés az egész emberi történelmet átfogja. Karl Schmidt, a német jog-filozófus az 1920-as években írt egy nagyhatású tanulmányt a politikáról, mely a mai közkézen forog. Szerinte közéletben két kérdés van: ki a barátom és ki az ellenségem. Ez mozgatja politikát, a népeket, a birodalmakat. Bizony, ijesztő ez a megállapítás, de a két ámen, a két „úgy legyen” között valóban végigvonul az egész emberi történelem, s a történelemben egy mély, s mindent meghatározó ellenségeskedést látunk. „Ellenségeskedést szerzek közötted és az asszony között, a te magod között, és az ő magva között: az neked fejedre tapos, te pedig annak sarkát mardosod.” (1Mózes 3:15)

Így szól Isten a bűneset után. A bibliatudósok ezt a passzust proto-evangéliumnak, első evangéliumnak nevezik. Az asszony magva, Jézus Krisztus, Ő tapos a kígyó fején. Ellenségeskedés van az asszony magva és a kígyó magva között. Jézus a kígyó fejére taposott, és az mardosta sarkát. Krisztus megkóstolta a halált. *De* – harmadnapon feltámadott, és ebben az Ő feltámadásában van elrejtve minden gyógyulásunk és áldásunk. Ezért kiáltott fel Pál apostol az utolsó időkre tekintve így: „Mint utolsó ellenség töröltetik el a halál” (1Korintus 15:26). Mert nem az a nagy ellenség, aki az én ágyam felett megáll és ujjong, és a halál jelszavait harsogja, nem az a nagy ellenség, aki egy olyan zűrzavaros korban, mint a miénk, mindent a visszájára fordít, barátból ellenséggé lesz, társból ellenfélle, hűséges segítőből gyalázatos akadályozóvá! A halál az igazi nagy ellenség, a halál az utolsó ellenség. *De*: ímé, a Szolga, akit Isten kedvel, feltámadt. És Isten azt ígéri nekünk is, hogy a feltámadáskor ez az utolsó ellenség legyőzetik. Mi hát az akadály, hogy áldást mondjunk? Mi az akadály, hogy a beteg ágyához ülve, ha nem is tudunk semmit mondani a szenvedésében, a homlokára tegyük a kezünket, és megáldjuk őt? Mi az akadály, ha valaki búcsúzik tőlünk, mi így búcsúzzunk el: áldás, békesség!? Mi az akadály, hogy jó reformátusok legyünk, és így köszönjük, köszöntsünk: Isten áldása legyen veled! És mi az akadály, hogy ezt az Urat, a gyógyításnak, az életadásnak, a megmentésnek, a halál legyőzésének Urát, mi szüntelenül, éjjel és nappal, szívünkben, lelkünkben, egész hálás életünkkel áldjuk és magasztaljuk?! Semmi, de semmi! Mert Benne minden ámen és ámen. Az ő szava mindig ez: legyen! Legyen világosság, és lett világosság!

És hozzá kiált a Jelenések Könyvének látnoka: Jövel Uram, Jézus, – ámen, ámen! Ebben foglaltatik Jézus Krisztus győzelme, csodálatos ígérete. Adja Isten, hogy szívünkben-lelkünkben áldottak, és másokat áldani tudó emberek legyünk. Ámen

VILÁGOSSÁG
és
ÖRÖM

„Az Úr uralkodik, örüljön a föld; örvendezzenek a temérdek szigetek. Felhő és homályosság van körülötte; igazság és jogosság az ő székének erőssége. Tűz jár előtte, és köröskörül elégeti szorongatóit. Megvilágosítják villámai a világot; látja és megretteg a föld. A hegyek, mint a viasz megolvadnak az Úr előtt, az egész földnek Ura előtt. Az egek hirdetik az ő igazságát, és minden nép látja az ő dicsőségét. Megszégyenülnek mind a faragott képek szolgálói, akik bálványokkal dicsekednek; meghajolnak előtte mind az istenek. Hallotta és örvendezett Sion, és örültek Júdának leányai a te ítéleteidnek Uram! Mert te felséges vagy, Uram az egész földön, és igen felmagasztaltattál minden isten felett! Akik szeretitek az Urat, gyűlöljétek a gonoszt! Megőrzi ő kegyeltjeinek lelkét; a gonoszok kezéből megszabadítja őket. Világosság támad fel az igazra, és az egyenes-szívűekre öröm. Örüljétek igazak az Úrban, és tiszteljétek az ő szent-séges emlékezetét!” (97. zsoltár)

Ma az örömről, az örvendezésről szeretnék szólni. Gyakran úgy érezzük, hogy ha más nem is, a spontán örömré való készség megmaradt bennünk, s továbbá van bennünk egy titkos, rejtett húr, hogy a másik örömére is tudunk rezonálni. Ám a mai zsoltárunk azt bizonyítja, hogy bizony, örvendezni is tanulnunk kell. Nem szégyen ez, még akkor sem, ha a mai világ mást sugall. Mit sugall? Ezt: bár mindent tanulnod kell, tanulnod kell járni, beszélni, számolni, s tanulnod kell az erényeket is, az öröm azért mégis spontán, természetes képességed. S valóban, milyen gyakran fel is tudják bennünk csiklandozni, sőt, szinte felkorbácsolni az örömet. A zsoltár mást

mutat. Örülni is tanulnunk kell, sőt, egyáltalán azt is meg kell tanulnunk, mi az öröm. A zsoltár előbb arra irányítja figyelmünket, hogy az univerzum, amiben élünk, mozgunk és vagyunk, tele van örömmel. Hogy ezt miért nem vesszük észre, arról később fogok szólni. A zsoltáros tehát így kezdi: „Az Úr uralkodik, örüljön a föld; örvendezzenek a temérdek szigetek!” Másutt is egyértelműen szól arról, hogy az ég és a föld, a bolygók és a csillagok, a hegyek, a folyók, az erdők és mezők Isten dicsőségével vannak eltelve, s ujjonganak és örvendeznek. És ez, nyugodtan kimondhatjuk, nem spontán öröm. Talán meglepő, hogy a természettel vagy a világegyetemmel kapcsolatban ezt mondjuk: nem spontán, hanem tartós öröm. De nincs igaza Pascalnak, a nagy matematikusnak, aki megjegyzi: csak jeges űrt érzek, és elijeszt a világegyetem véghetetlen tágassága. És nincs igaza azoknak a filozófusoknak sem, akik a világuirt horror vacui-nak, rémisztő ürességnek tekintik. A világ örömmel van tele. Sőt, tartós örömmel, s ez egészen különös. Ennek az örömnek különös a forrása, különös a megszerkesztettsége. A világegyetem uralkodásnak örül. S talán lefelőbb, mi is belépünk a képbe, itt értjük meg, hogy miért érzünk olyan keveset a világegyetem öröméből, s miért kell megtanulnunk együtt-örülni a világgal. Ez az uralkodás ugyanis Isten uralma. Az ember ott rontotta el a dolgot, hogy Isten helyébe akart ülni, Isten trónusába akart beleülni, olyan akart lenni, mint Isten, jónak és rossznak tudója. Jaj, hogy' becsapott bennünket az ördög! Ettünk a jó és gonosz tudásának fájáról, és pontosan azóta nem tudjuk, hogy mi a különbség a jó és a rossz között! Olyannyira nem tudjuk, hogy még a világot szemlélve is zűrzavar

támad bennünk. Említettem már, hogy újabban kétféle természet-filmet lehet látni a tv-csatornánkon. Az egyik film-típusnak ilyen címeket szoktak adni: ragadozók, veszedelmes állatok, vérengzők, gyilkos fenevadak. Ezekben úgy mutatják a természetet, mint valami véres, rettenetes, evolucionalista életversenyt, melyben az marad életben, akinek több foga van, gyorsabban megöli a másikat, több élő húst el tud fogyasztani, – s a pilincka légyfogó darázstól egészen a nagy szörnyetekig ez a törvény. Ugyanebbe a kategóriába tartoznak azok a filmek is, melyek az ősidők nagy szörnyeit mutatják be, a csattogó tirannoszauruszokat, meg a többit. Mi meg ülünk beleszottyánva a fotelbe, s ki se merünk menni az utcára. De vannak olyan filmek is, melyek a világot, a biológiai és csillagvilágot csodálkozó alázattal, mint valami gyönyörűséget mutatják be. Mert lehet a világot így is látni. Milyen csodálatosak az Isten teremtményei! Igen! Micsoda képessége van egy szöcskének, aki a távolugróhoz képest százötvenszer akkorát tud ugrani a saját test-tömegével! S milyen csodálatos a kalászt tartó búzaszál. Nem lehet ilyen felhőkarcolót építeni, mert az tízezer méter magas lenne, s ilyet építeni mi nem tudunk. Milyen csodálatosan van megalkotva ez a világ, milyen gyönyörű törvényszerűségei vannak, ahogy a zsoltár mondja: igazság és jogosság által uralkodik Isten. És ennek örül az univerzum. Istennek ezt a nagy dicsőségét hirdetik az egek, mondja a zsoltáros, és ehhez kapcsolódva mondja Kálvin, hogy az egész világegyetem: theatrum gloriae Dei – Isten dicsőségének a színtere. Majd hozzáteszi, nem is érti, hogy az ember nem örül ennek, sőt nem is fogja fel, pedig még a legostobábbnak is fel kellene fognia, ha

szétnéz a világegyetemben, hogy milyen dicsőséges alkotó az Isten! Az univerzum örül. Van Ura, van Gazdája, van Királya. Csak az ember boldogtalan, hogy van ura, van Gazdája, van Királya. Fellázadt Teremtője ellen.

De van itt valami, amit a zsoltár is jelez, s ezt nagyon alaposan meg kell figyelniünk, nehogy félreértjük, s meg ne zavarodjunk tőle, mert mély igazságot mutat. Azt mondja a második versben: „Felhő és homályosság van körülötte, igazság és jogosság az ő székének erőssége.” Sokan ebből arra következtetnek, hogy tehát ha Isten dicsőségét felhő és homály veszi körül, akkor nem is lehet tőlünk számon kérni, hogy felismerjük. Hogyan lehetne világosan és tisztán látni, tévedhetetlenül és csalhatatlanul érzékelni az isteni világosságot, ha homályosság van körülötte!? Azonban az összefüggések tisztázzák, hogy ez itt: áldott homály. Védelmünket szolgálja ez a homály, mert bűnősként nem láthatjuk Istent színről-színre. Mikor Mózes Istentől veszi a parancsolatokat, szeretné színről-színre látni az Urat. De csak a hátát láthatja, és ez kegyelmes elutasítás, mert bűnös ember belehalna, ha Istent színről-színre látná, nem hordozhatja el Isten felségét, dicsőségét, tiszta fényének kisugárzását. A mi javunkra van, hogy Istent, az Ő mindent átható fényében, teljes dicsőségében felhő és homályosság veszi körül. Ám olykor – mondja a zsoltár – kiragyog belőle valami, mert „tűz jár előtte, körkörül elégeti szorongatóit. Megvilágosítják vilámai a világot; látja és megretten a föld.” A 18. század egyik legnagyobb teológusa, Jonathan Edwards többször leírta a megtérésének történetét. Kezves családban nőtt fel, s tudjuk jól, hogy a hívő családnak megvan az a hátránya, hogy olykor kontra-

produktívak, a gyermek kényszernek érezheti, hogy reggel és este imádkoznia kell, vasárnap templomba kell mennie – én is emlékszem a sötétkék kantáros nadrágra, a fehér zoknira, és tiltakozásainkra, hogy miért kell a papgyereknek mindig templomba mennie, bezzeg másnak nem kell! Így is nőhet az ember szívében a lázadás. Ilyen vívódó fiú volt Edwards is. De feljegyzi, hogy egyszer kint a mezőn átélt egy hirtelen vihart. A villámfény, amely amúgy megrettenteti az embert, s menekülésre készíti, őt valami kimondhatatlan fenséges, édes örömmel töltötte el. Isten dicsőségét látta a mennydörgésben és vilámlásban. A mindent átható, mindent megvilágító, megfellebbezhetetlen isteni fenséget észlelte.

Továbbá azt is el kell mondanunk, hogy nem elég csak úgy látni, hogy az univerzum csodálatosan, magasztosan, felségesen van egybeszerkesztve. Bár ez olyan csodálatos, hogy a legnagyobb emberi elmék, a legnagyobb gondolkodók is fejet hajtának előtte, a pusztá érzékelés nem elegendő! Jób könyvében ezt olvassuk: „észak felől aranyszínű világosság támad” (Jób 37:17), ez Isten felsejlő dicsősége. Olyan ez, mint amikor az északi fény eltölt mindent, ahogy a magyar fordítás szép kifejezésével olvashatjuk: *aranyszínű világosság támad*. Aranyszínű és csodálatos, mégis tünékeny. Nem tudja végleg áthatni a homályos elmét. Mert amikor homályosságról beszélünk, nemcsak az Isten örök dicsfényét körülvéve, s bennünket védő homályról kell szólnunk. Beszélünk kell a homályos elméről, a homályos szívről is. És itt van az az ellentmondás, amiért örülni is meg kell tanulni. Ézsaiás próféta megrendítő szavakkal szól arról, hogy mi az oka az emberi elme, az emberi felfogó-képesség meghomályosodásának.

Igen, kettőn áll a vásár. Ha ragyog is Isten dicsősége, a mi érzékelésünk megromlott már. Nemcsak a szemüvegünk homályos, hanem a retinánk is. S hiába tesszük fel a legélesebb lencsét is, ha belül rossz a felfogóképességünk, csak homályosan látunk mindent. Ezt mondja a próféta: „Nincsen, aki az igazság mellett szólna, aki igazságosan perelne, haszontalanban bíznak, és hazugságot beszélnek, gonoszt fogadnak és vétket szülnek. Vipera tojásait költik ki, és pókhálót szőnek; aki tojásaikból eszik, meghal, és ha egyre rátapodsz, vipera kél ki. Pókhálójukból nem lesz ruha, csinálmányuk nem felvehető; cselekedeteik hamisságnak cselekedetei, és erőszak tette van kezeikben. Lábaik a gonoszra futnak; és sietnek, hogy ártatlan vért ontsanak; gondolataik hamisságnak gondolatai, pusztítás és romlás ösvényeiken.

A békesség útját nem ismerik, és nincsen jogosság kerékvágásukban, ösvényeiket legörbítik, aki azon jár, nem ismeri a békességet. Ezért van távol tőlünk az ítélet, és nem ér el minket az igazság, várunk világosságra, és ímé, sötétség, és fényességre, és ímé, homályban járunk!” (Ézsaiás 59:4-9) Bizony, nem azért járunk homályban, mert felhő és homályosság veszi körbe Isten örök dicsőségét, azért járunk homályban, mert amit teszünk, és helyeslünk, nem felel meg Isten örök igazságának és kegyelmességének.

Adventi ez a zsoltár, hiszen a próféta még ha keserű szavakkal is, de várakozást jelez: várunk a világosságra, és ímé, sötétség, és fényességre, és ímé, homályban járunk. Ám ugyanő csodálatos messiási ígéretet is ad. Könyvének 9. részben olvassuk az egyik legszebb adventi ígéretet: „De nem lesz mindig sötét ott, ahol most szorongatás van... a nép, amely sötétségben jár, lát nagy világosságot; akik lakoznak

a halál árnyékának földében, fény ragyog fel fölöttük! Te megsokasítod ezt a népet, nagy örömet szerzel néki, és örvendeznek előtted az aratók örömeivel, és vigadoznak, mint mikor zsákmányt osztanak. Mert terhes igáját és háta vesszejét, az ő nyomorgatónak botját összetöröd, mint a Midián napján; mert a vitézek harci saruja és a vérbe fertőztetett öltözet megég, és tűznek eledele lesz. Mert egy gyermek születik nekünk, fiú adatik nekünk, és az uralom az ő vállán lesz, és hívják nevét: csodálatosnak, tanácsosnak, erős Istennek, örökkévalóság atyjának, békesség fejedelmének! Uralma növekedésének és békéjének nem lesz vége!” (Ézsaiás 9:1-7) Jézus Krisztusról szól a próféta.

Adventet sokszor fizikailag is úgy éljük meg, mint amikor sötétben, homályban és árnyékban várunk. S valóban, holnapután lesz advent első vasárnapja, s egészen karácsonyig csak megyünk, megyünk bele a télbe, egyre rövidebbek a napok, egyre hosszabbak az éjszakák, egyre mélyebb a sötétség. Érdeemes elindulni? Hiszen egyre mélyebb a sötét. Nem lenne jobb egy tapodtat sem tenni, csak várni, hogy majd valami nagy világfordulat felragyogtat valami fényt? De tudjuk, hogy karácsony éjszakáján az a csillag, amely vezette a napkeleti bölcseket, megállt ott, a betlehemi istálló fölött, s áldott fényével mindent betöltött! Így beszél erről János evangéliuma: a világoosság a sötétségben ragyog. A sötétség legmélyén, a homályosság legnagyobb mélységében, a magunk okozta bajban, kilátástalanságban felragyog az a világoosság, amit Isten megígért és Jézus Krisztusban beteljesített. Zakariás így énekel, amikor megszületik Jézus előfutára, Keresztelő János: meglátogatott minket a naptámadat! Felragyogott Isten áldó napja,

hogy bevilágítsa életünket. Így értjük meg, a zsol-
tárnak azt a versét, amit ma kiemelek: „*Világosság
támad fel az igazra, és az egyenes-szívűekre öröm.*”
Hogy megtanuljunk örvendezni, még néhány dolgot
most is fel kell sorolnunk.

Először is az öröm, amit a Szentírás igazi örömnek
nevez, *együtt-örvendezés*. Sok helyen olvassuk a
zsolnárokban és az Istent magasztaló himnuszok-
ban, hogy a világegyetem együtt-örvendezik. Együtt
örvendeznek a csillagok, együtt örvendez a világ a
maga megszerkesztettségében. A 19. zsolnárnál azt
halljuk: egymásnak énekel a nappal és az éjszaka, a
Hold és a Nap, a csillagok, egymással ujjonganak.
Mint mi is: ha öröm van az életünkben, egymást is
biztatjuk az örömrre. Még a tűnékeny spontán öröm-
ben is azt látjuk, hogy akit öröm ér, a másikkhoz lép,
rámosolyog, átöleli, szeretné átadni örvendező való-
ját. Ez is együtt-örvendezés. Ez az öröm megosztá-
sa. De meg kell tanulni együtt-örülni. Örüljétek az
örülőkkel, sírjátok a sírókkal - mondja az apostol.
Most azt emeljük ki: *örüljétek az örülőkkel*. Hadd
tegyek fel itt egy kérdést, mely a homály világába
utal. Láttad már, tapasztaltad már, hogy sajnálod a
másik örömét? Bizony, tapasztaljuk ezt magunkban.
Hallottad már szívedben a hangot, mikor ujjongó
embert láttál: ez meg minek örül annyira? Csepeg-
tettél már keserűt az édesbe? Volt már úgy, mikor
örvendező embereket hallottál gyógyulásról, szaba-
dulásról, áldásról beszámolni, te csak azt mondtad:
hátrébb az agarakkal, még nincs itt a teljes öröm
ideje! Mi, magyarok, amennyire szalmaláng termé-
szet vagyunk, legalább ugyanannyira vagyunk sa-
vanyú jánosok. Mellettünk nem lehet olyan nagyon
örülni. Jaj, de el tudjuk rontani a másik örömét,

ahelyett, hogy átengednénk magunkat az együtt-örvendezésnek. Ma délután egy barátomat hívtam fel, beszámoltam neki arról, hogy egy közös barátunkat nagy öröm érte. Igen, valóban? – kérdezte. Mondom, valóban! Mire ő: akkor most végre felhívhatom és letolhatom? Kérdezem: miért most? Mert most talán nem török össze annyira, az öröm meg a letolás kiegyenlíti egymást – felelte. Ez az a homály, amiről beszéltem. Ez az a borzasztó kiegyenlítés. Ami homályos, az nem sötét. Abban van fény, de nem fénylik át. Nem teljesen sötét, nem abszolút fekete, valami áttűnik belőle. Jaj, de tudjuk a homályt keverni?! Örülsz? – kérdezzük barátunkat. De ne örülj annyira! Valami nagyszerű dolog tölti meg a lelkedet? No jó, mondok valamit, amitől mindjárt énhozzám savanyodsz.

Örülni azonban jelenti: együtt-örülni. Együtt örülni az egész teremtett világgal. Egy bölcs mondotta egy ökológiai konferencián, ahol arról tanácskoztak, miképpen lehet megmenteni a földet, hogy ez a megmentő igyekezet tévedés, mert az embert kell megmenteni. Nagy beképzeltség, hogy az ember pocskéba viheti a világegyetemet! Ha minden elpusztul is, ami az ember számára életheletheletőséget biztosít, a világ megy tovább. A szekér megy tovább. Legfeljebb mi emberek lemaradunk róla.

A világegyetem szüntelenül örvendezik, legfeljebb mi maradunk ki belőle. De szabad felkapaszkodni erre a csodálatos világ-szekérre, és az egész világgal, a Nappal, a Holddal, a csillagokkal, az ég madaraival és a mezők liliomaival együtt örvendezni a csodálatos Alkotónak.

Azután meg kell tanulnunk a megváltásban is örvendezni. Ez több, mint együtt-örvendezés, ez

már felül-örvendezés. Fölül-örülni – nehézkes kifejezés, de ha azt mondom: felülmúlni, máris értjük. Ismerős helyzet, az ember bizonyos esetekben fölülmúlja önmagát, vagyis egy adott pillanatban túlhalad azon, amire egyébként képes. S ez nagyszerű. Mi lenne, ha egyszer fölül-örülnénk önmagunkat? És ezzel a fölül-örvendezéssel fölül-írnánk pesszimizmusunkat, csüggedtségünket, fölülírnánk, hogy leírtak bennünket, vagy leírtuk magunkat, mondván, nekünk úgyse sikerült soha semmi, fölülírnánk megannyi mindenféle rosszra, bűnre, aljasságra, alávalóságra késztető gondolatunkat, a beletörődést, hogy úgy is rossz az ember, el van fuserálva minden, s csak József Attilának van igaza: „ugyancsak rossz kedvében lehetett az Isten, hogy ilyen csúnya plánétát köpött”? Írjuk fölül József Attilát! Írjuk fölül a szív homályos és sötét gondolatait! Meg kell tanulnunk fölülörvendezni. Ahol bővölködik a bűn, ott felette bővölködik a kegyelem!

És meg kell tanulnunk egyenes szívvel örülni is. Így mondja a zsoltár: „világosság támad az igazra, és az *egyenes-szívűekre* öröm.” A 12. zsoltárból azt a panaszt hallottuk, hogy a világ tele van két-szívűséggel. Mintha volna egy jó szívünk, meg egy rossz szívünk, s nem tudjuk melyik az igazi. Bizony, sok nyomorúságunk van abból, hogy két-szívűek vagyunk, s az egyik láthatóan a rosszabbik, a savanyú, a szkeptikus, a rosszkedvű, a haragos, az átkozó, a jó szívünket meg azoknak tartogatjuk, akiket szeretünk. Csakhogy az a rosszabbik elnyeli a jót. Vagy megbénítja. Most a zsoltáros azt mondja, hogy Isten örömet áraszt az egyenes-szívűekre. Ezt úgy kell értenünk, ahogy halljuk magyarul, mert úgy van az eredeti szövegben is: *egyenes*.

Hogyan panaszkodott az imént a próféta? Legörbítik az ösvényeket, elcsavarják az igazságot, és aki ezen indul el, eltéved, s nem talál békességet. Amikor falusi kisdiákként Budapesten kellett átutaznom, az aluljárókban rendre eltévedtem, s csak bolyongtam össze-vissza. De nem miért tévedtem el? Mert büszke voltam megállítani bárkit, hogy megkérdezzem, hol kell itt felszállni a kelenföldi pályaudvar felé?. Miért vagyunk büszkék megkérdezni a mi hűséges Tanácsadónkat, aki minket soha be nem csapott, aki maga a világosság, és nincs benne semmi sötétség, aki maga a színtiszta igazság, és nincs benne hazugság? Miért vagyok én büszke megkérdezni az én Uramat és Istenemet? Az egyenes-szívűség azzal kezdődik, hogy Őt kérdezem. S Ő útba igazít, megmutatja ösvényeit, megtanít az igazság és békesség útjára. Mi több, örömet hoz föl rám! Mert ha engedem, hogy Ő tanácsoljon, Ő vezessen, akkor megtapasztalhatom, hogy Istennél nincs ilyen mondas: „igen is, meg nem is.” Emlékszünk, mit mond Jézus? A ti igenetek legyen igen, a nemetek legyen nem, és minden egyéb, ami ezen túl van, az ördög-től van. Ördög urat ismerjük, ő a nagy összedobáló. Egymásra dobál igent és nemet, szent elkötelezést és vonakodást, tiszta, becsületes, igaz ítéletet és hamis-ságot. Mr. Diabolos szeretné egybetolni a világosságot meg a sötétséget is. De a világosság a sötétségben ragyog! (János 1:6)

Kik az egyenes-szívűek? Akik boldog szívvel indulnak az isteni fény felé. Nem késlekednek, ahogyan nem haboztak a betlehemi pásztorok sem, s nem késlekedtek a napkeleti bölcsek sem, kikről azt olvassuk, hogy mikor megtalálták a Gyermecket, felette nagy örömmel örvendeztek. A Vulgata, a Biblia latin for-

dítása így fordítja ezt: *valódi* örömmel örvendeztek. Isten felhossa örömét az egyenes-szívűekre, akik Őt kérdezik, és Őt követik. Az egyenes-szívűeket Isten tanítja együttörülni, és fölülörülni. Ez ma a nagy buzdítás. Ez a nagy advent, melyre epedve várunk, ez Isten nagy kegyelme, mely, ha beköszönt, minket is meggyógyít, minket két-szívűeket, meghasadt életűeket, homályban és sötétben járókat, hogy igaz legyen ránk is: a nép, amely sötétségben jár, lát nagy világosságot. Figyeljen szívünk az Úrra, keresse lelkünk az Ő mindent megvilágító kegyelmét, s legyünk kész együtt-örülni a szabadító Úr Jézus Krisztussal Isten dicsőségének, megtartó kegyelmének. Ámen

TARTALOMJEGYZÉK

Segítség, Uram! (12. Zsoltár).....	7
Nem hagyod lelkem a Seolban! (16. Zsoltár).....	19
Terjeszd ki kegyelmességedet! (36. Zsoltár).....	31
Kedvelsz engem (41. Zsoltár).....	45
Világosság és öröm (97. Zsoltár).....	59